

KOULUKIUSAAMINEN JA NUORTEN OIREILU
- entisen Vaasan läänin alueen suomen- ja ruotsinkielisten
koulujen oppilaiden vertailua perusopetuksen 8. ja 9.
luokilla

Ilona Haapasalo
Terveyskasvatuksen
pro gradu -tutkielma
Jyväskylän yliopisto
Terveystieteiden laitos
Kevät 2007

TIIVISTELMÄ

Koulukiusaaminen ja nuorten oireilu – entisen Vaasan läänin alueen suomen- ja ruotsinkielisten koulujen oppilaiden vertailu perusopetuksen 8. ja 9. luokilla

Ilona Haapasalo

Terveyskasvatuksen pro gradu -tutkielma

Jyväskylän yliopisto, liikunta- ja terveystieteiden tiedekunta, terveystieteiden laitos

Kevät 2007

Sivut: 1-56; liitteet 2

Ohjaaja: LitT Jorma Tynjälä

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin koulukiusaamisen ja oireilun yleisyyttä sekä niiden välisiä yhteyksiä. Tutkimuksen aineisto on osa Kouluterveyskyselyä. Tutkimusaineisto on kerätty luokkakyselyinä vuosina 2001 ja 2003 entisen Vaasan läänin alueen peruskoulujen 8. ja 9. luokkalaisilta. Tutkimusaineiston koko oli kaiken kaikkiaan 6718 oppilasta, joista suomenkielissä kouluissa 2920 ja ruotsinkielissä kouluissa 3798.

Lukukauden aikana viikoittain muita oppilaita kiusasi kuusi prosenttia kaikista oppilaista. Tytöistä kolme prosenttia ja pojista yhdeksän prosenttia ilmoitti kiusaavansa muita viikoittain. Molemmista kieliryhmistä kuusi prosenttia ilmoitti kiusaavansa muita viikoittain. Lukukauden aikana viikoittain kiusatuksi joutui niin ikään kuusi prosenttia oppilaista. Tytöistä viisi prosenttia ja pojista kahdeksan prosenttia ilmoitti joutuneensa kiusaamisen uhriksi viikoittain lukukauden aikana ($p < .001$). Suomenkielisten koulujen oppilaista seitsemää, ja ruotsinkielisten koulujen oppilaista kuutta prosenttia kiusattiin viikoittain.

Yleisimpiä viikoittain esiintyviä oireita koko tutkimusjoukossa olivat väsymys tai heikotuksen tunne, päänsärky sekä ärtyneisyys tai kiukunpurkaukset. Tytöt oireilivat poikia yleisemmin. Kahdeksaluokkalaiset suomenkielisten koulujen pojat raportoivat enemmän ärtyneisyyttä tai kiukunpurkauksia kuin ruotsinkielisten koulujen pojat. Kun taas ruotsinkielisten koulujen pojilla ilmeni enemmän väsymystä tai heikotusta molemmilla luokkatasoilla. Kahdeksaluokkalaisilla ruotsinkielisten koulujen tytöillä esiintyi enemmän alaselän kipuja sekä jännittyneisyyttä tai hermostuneisuutta. Suomenkielisten koulujen kahdeksaluokkalaiset tytöt raportoivat ruotsinkielisten koulujen ikätovereitaan yleisemmin vaikeuksista päästä uneen tai öisistä heräilyistä ja ärtyneisyydestä tai kiukunpurkauksista. Yhdeksaluokkalaisilla erot syntyivät ärtyneisyyden tai kiukunpurkausten ja allergisen nuhan oireiden raportoinnissa. Molempia oireita oli yleisemmin suomenkielisten koulujen tytöillä. Viikoittain kolme tai useampia oireita ilmeni yleisemmin molemmilla sukupuolilla ja kieliryhmissä viikoittain suoraan kiusaamisprosessiin osallistuneilla oppilailla (kiusaaja, kiusattu, kiusaaja-uhri). Tytöillä samanaikaisten oireiden kokeminen oli poikia yleisempää. Koulukiusaamisen (oli se sitten kiusaajana toimimista tai kiusatuksi joutumista) ja oireilun välillä havaittiin tilastollisesti merkitsevä yhteys niin luokkatasoinnissa, sukupuolittain kuin kieliryhmittäin tarkasteltuna.

Moni oppilas joutuu koulukiusaamisen kohteeksi lukukauden aikana. Osittain kiusaamisen seurauksena oppilaat voivat huonosti ja oireilevat. Onkin erittäin tärkeää, että kiusaamiseen puututaan ajoissa ja löydetään keinoja ehkäistä ja vähentää kiusaamista.

Asiasanat: koulukiusaaminen, oireilu, nuoret, suomenkieliset, ruotsinkieliset

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

1 JOHDANTO	1
2 KOULUKIUSAAMINEN	3
2.1 KOULUKIUSAAMISEN MÄÄRITELMIÄ	3
2.2 KIUSAAMINEN ON RYHMÄILMIÖ	5
2.3 KOULUKIUSAAMISEN YLEISYYS	7
2.4 KIUSAAMISEN ERI TAVAT JA SEURAUKSET	9
2.5 KIUSAAMISEN ERI ROOLIT	11
2.5.1 Kiusaajan ominaispiirteitä	11
2.5.2 Kiusatun ominaispiirteitä	12
2.5.3 Ei vain kiusaajia ja kiusattuja	13
3 NUORTEN OIREILU	14
3.1 PSYKOSOMATIIKAN MÄÄRITTELYÄ	14
3.2 OIREILUN YLEISYYS	15
3.3 KOULUKIUSAAMISEN JA OIREILUN VÄLINEN YHTEYS	17
3.4 KIELIRYHMIEN VÄLISET TERVEYSEROT	17
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	20
4.1 TUTKIMUKSEN VIITEKEHYS JA TUTKIMUSONGELMAT	20
4.2 AINEISTO	21
4.3 TUTKIMUKSESSA KÄYTETYT MITTARIT JA ANALYSOINTIMENETELMÄT	22
5 TULOKSET	24
5.1 KOULUKIUSAAMISEN YLEISYYS	24
5.2 OIREILUN YLEISYYS	29
5.3 KOULUKIUSAAMISEN JA OIREILUN VÄLINEN YHTEYS	32
6 POHDINTA	39
6.1 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS	39
6.1.1 Validiteetti	39
6.1.2 Reliabiliteetti	40
6.2 PÄÄTULOSTEN POHDINTAA	41
6.3 KOULUKIUSAAMISEEN PUUTTUMINEN	44
6.4 EHDOTUKSIA JATKOTUTKIMUKSIIN	46

LÄHTEET

LIITTEET

1 JOHDANTO

Koulukiusattujen oppilaiden on todettu voivan huonosti; he ovat tyypillisesti muun muassa ahdistuneita ja kärsivät koulupelosta (Salmivalli 2002, 98). Lisäksi koulukiusaamisella on todettu olevan yhteyttä psykosomaattisiin oireisiin, sillä koulukiusatut oppilaat oireilevat enemmän kuin muut. (Williams ym. 1996; Forero ym., 1999; Kaltiala-Heino ym., 2000). Oireilu taas vaikuttaa olennaisesti ihmisen hyvinvointiin ja terveyteen.

Aikuisväestössä tehtyjen tutkimusten mukaan suomalaisten terveydessä on havaittu alueellisia ja sosioekonomisia eroja. Rannikkoseudun suomenruotsalaiset voivat muuta väestöä paremmin ja heillä on pidempi elinajanodote (Hyypä & Mäki, 2001b). Sittenkin on tutkittu myös kouluikäisten suomenruotsalaisten terveyttä. Saarelan ja Finnäsin (2004) tutkimuksen mukaan voidaan sanoa, että suomenruotsalaisten nuorten terveys on parempi tiettyjen mittareiden mukaan, mutta nuorten koetussa terveydessä ei ole kieliryhmien välillä merkitseviä eroja. Suomisen ym. (2000) tutkimuksissa havaittiin eroja kieliryhmien välillä myös koetun terveyden osalta.

Koulukiusaamisen on todettu olevan ryhmäilmiö (Pikas 1990, 31; Olweus 1992, 43; Salmivalli 1998, 33), sillä se tapahtuu yleensä ryhmässä, ja se perustuu ryhmän jäsenten välisiin suhteisiin (Salmivalli 1998, 33). Hyypä & Mäki (2001b) ovat puolestaan tutkimuksessaan todenneet sosiaalisella pääomalla, kuten esimerkiksi yhteisöllisyydellä ja vuorovaikutuksella, olevan merkitystä em. terveyseroissa suomenkielisten ja ruotsinkielisten välillä. Koulukiusaamisen ehkäisemisen kannalta sosiaalisten ryhmien erojen tutkiminen antaa uutta tietoa interventiomallien kehittämiseen ja koulukiusaamisen tutkimukseen jatkossa.

Koulukiusaamisen esiintyvyyttä ja sen yhteyttä oireiluun on tutkittu aiemmin jonkin verran. Eroja on tarkasteltu tyttöjen ja poikien välillä sekä iän mukaan, mutta esimerkiksi kieliryhmien mahdollista eroavaisuutta ei juuri ole tutkittu. Suomen terveyspolitiikassa on pyritty alueellisten terveyserojen vähentämiseen, mutta terveyserojen esiintymiseen liittyvää tutkimusta on tehty lähinnä aikuisväestössä. Tutkimustietoa puuttuu lasten ja nuorten paikallisista hyvinvointieroista. (Karvonen

ym. 2003). Tämän tutkimuksen tarkoituksena onkin selvittää koulukisaamisen ja oireilun yleisyyttä entisen Vaasan läänin alueella sekä sitä, eroaako koulukiusaaminen ja/tai oireilu myös kieliryhmän mukaan. Entisen Vaasan läänin koulut valittiin tutkimukseen, koska alueella asuu suuri osa Suomen ruotsinkielisestä väestöstä. Tutkimuksen tarkoituksena on myös selvittää koulukiusaamisen yhteyttä oireiluun ja eroaako yhteys kieliryhmien välillä.

2 KOULUKIUSAAMINEN

Turvalliseksi koettu koulu on oppilaan koulussa viihtymisen edellytys. Koulukiusaaminen lisää oppilaan turvattomuuden tunnetta ja on vakava uhka oppilaiden terveydelle, hyvinvoinnille ja koulumotivaatiolle. (Kannas ym. 1995) Kiusaaminen vaikuttaa sekä oppilaiden työn iloon että työrauhaan. Se vaurioittaa ystävyys-suhteita, yhteishenkeä ja oppilaiden välistä kanssakäymistä. (Penttilä 1994, 74.) Lapsille on kuitenkin ominaista kiusoitella ja hännätä toisiaan erilaisissa tilanteissa. Nämä tilanteet ovat kuitenkin yleensä hetkellisiä ja niiden kohteeksi joutuvat lapset vaihtuvat, joten tällöin ei voida puhua kiusaamisesta. (Salmivalli 2003, 10.)

2.1 Koulukiusaamisen määritelmiä

Niin koululaisilla kuin eri alojen asiantuntijoilla on erilaisia käsityksiä siitä, mitä koulukiusaamisella tarkoitetaan (Salmivalli 2002). Siksi tutkimustuloksia luettaessa on muistettava tarkistaa, miten koulukiusaaminen käsitteenä on määritelty (Penttilä 1994, 75). Pohjoismaiden johtaviin koulukiusaamisen tutkijoihin kuuluvan norjalaisen Dan Olweuksen (1992 14–15) määritelmän mukaan yksilöä kiusataan tai hän on kiusaamisen uhri, jos hän on toistuvasti tai pidempään alttiina yhden tai useamman henkilön negatiivisille teoille. Negatiivisella teolla Olweus tarkoittaa tahallisesti tuotettua tai yritystä tuottaa toiselle vammoja tai epämiellyttävän olon. Negatiivinen teko voi ilmetä verbaalisena, fyysisen kontaktin käyttönä tai ilman sanoja ja fyysistä kontaktia ilmehtimällä tai elein, sulkemalla joku pois ryhmästä tai kieltäytymällä noudattamasta toisen henkilön toiveita. Tämä määritelmä korostaa toistettuja ja pitkään aiheutettuja negatiivisia tekoja, joten satunnaiset harmittomat negatiiviset teot, jotka kohdistuvat yhdessä tilanteessa yhteen ja toisessa tilanteessa toiseen henkilöön, kuuluvat kiusaamisen määritelmän ulkopuolelle. Sekä kiusaajana että kiusaamisen kohteena voi olla yksilö tai joukko. Tavallisesti koulukiusaamisen uhrina on yksittäinen oppilas. Koulukiusaamis -termiä ei käytetä, kun kaksi toisilleen suunnilleen yhtä vahvaa oppilasta tappelee, sillä kiusaaminen edellyttää voimasuhteiden epätasapainoa, jolloin negatiivisille teoille alttiina olevan yksilön on

vaikeaa puolustautua ja hän on ainakin jossain määrin avuton ahdistelijansa tai ahdistelijoidensa edessä. (Olweus, 1992; Salmivalli 2002.)

Myös ruotsalainen Anatol Pikas kuuluu pohjoismaiden johtaviin koulukiusaamisen tutkijoihin, ja hän määrittelee koulukiusaamisen olevan tietoista, fyysistä tai psyykkistä hyökkäystä ja/tai yhteisöstä poissulkemista. Poissulkemisen kohdistaa huonossa asemassa olevaan yksilöön ryhmä, jonka jäsenet vahvistavat keskinäisessä vuorovaikutuksessaan toistensa käyttäytymistä. (Pikas 1990,57). Olweukseen verrattuna Pikas rajoittaa kiusaamisen ryhmän eli kahden tai useamman henkilön harjoittamaksi kielteiseksi käyttäytymiseksi.

Suomalaisen tutkija Christina Salmivallin määritelmän mukaan kiusaaminen kohdistuu yleensä toistuvasti ja systemaattisesti tiettyyn oppilaaseen. Olennaista kiusaamisessa on tahallisen pahan mielen aiheuttaminen tietylle oppilaalle. (Salmivalli 2002.) Myös Salmivallin määritelmän mukaan kiusaamiseen liittyy voimasuhteiden epätasapaino, jota Olweus painotti omassa määritelmässään. Voimasuhteiden epätasapaino voi perustua ikään, fyysisiin ominaisuuksiin, asemaan ryhmässä, tukijoukkoihin eli kiusaajia on monta tai joihinkin muihin ominaisuuksiin tai resursseihin (Salmivalli 2003, 11). Kiusaamisessa on siis kyse heikomman alistamisesta (Salmivalli 2002), jolloin valtaa ja voimaa käytetään väärin (Salmivalli 2003, 11).

Norjalaisen Rolandin määritelmän mukaan kiusaaminen on pitkäaikaista henkistä ja/tai ruumiillista väkivaltaa, jonka yksilöt tai ryhmät kohdistavat yhteen uhriin. Roland rinnastaa määritelmässään ryhmäväkivallan ja yksittäisen henkilön yhteen uhriin kohdistaman kiusaamisen, koska hän korostaa sitä, että kouluissa esiintyy näitä kumpaakin väkivallan muotoa. (Roland 1984, 17.)

Tässä tutkimuksessa koulukiusaamisella tarkoitetaan Olweuksen määritelmään pohjautuen sitä, kun toinen oppilas tai ryhmä oppilaita sanoo tai tekee epämiellyttäviä asioita jollekin oppilaalle. Kiusaamisella tarkoitetaan myös sitä, kun oppilasta kiusoitellaan toistuvasti tavalla, josta hän ei pidä. Kiusaamista ei ole se, kun kaksi suunnilleen samanvahvuista oppilasta riitelee.

2.2 Kiusaaminen on ryhmäilmiö

Koulukiusaaminen on ryhmäilmiö (Pikas 1990, 31; Olweus 1992, 43; Salmivalli 1998b, 33), sillä se tapahtuu yleensä ryhmässä, ja se perustuu ryhmän jäsenten välisiin suhteisiin (Salmivalli 1998b, 33). Melkein joka luokalla joku hännää joka päivä kerran jotakuta, koska sen on kivaa. Hännäjän mielessä ei välttämättä ole mitään pahaa, vaan hän haluaa testata toista sanoin ja teoin. Tarkoituksena testauksessa on tutkia esimerkiksi sitä, millainen toinen on, mitä hän osaa ja miten voimakas hän on. Testauksen tuloksena voi syntyä hierarkkinen nokkimisjärjestys, sillä ihmisryhmissä on vaihtelevia hierarkioita. Ryhmätilanteessa kokeilu on melkein pä rituaali. Kaikkia selkeästi poikkeavia testataan enemmän, koska kontrasti havaitaan ensin. Testaaja ja ryhmä lajittelevat testatusta saadut vaikutelmat valmiisiin luokkiin, jotka ovat syntyneet aikaisempien kokemusten perusteella. Tärkeää on, että poikkeavuus voidaan jäsentää joksikin tutuksi. Esimerkiksi ryhmä voi jättää rauhaan heikon ja kiltin, koska nämä ominaisuudet luokitellaan yleisesti ilmeneviin ominaisuuksiin. Testauksessa voi kuitenkin käydä niin, ettei päästäkään selvyYTEEN ja testausta jatketaan kunnes päästään tulokseen. Ryhmätason ilmiöiden lisäksi kiusaamiseen liittyy myös yksilöpsykologisia tekijöitä. Oppilaiden yksilölliset ominaisuudet, heidän aikaisemmat kokemukset ja esimerkiksi sosiaaliset taidot vaikuttavat siihen, kuka ryhmässä valikoituu kiusatuksi ja kenestä tulee kiusaaja. (Salmivalli 2002, 97.) Tutkimusten mukaan kiusattu on epäsuosittu luokassaan. Kiusaamisen jatkuessa hänet nähdään yhä arvottomampana, erikoisempana ja kiusaamisen ansaitsevana ja näin kiusatusta tulee koko ryhmän uhri ja häntä kohdellaan myös sen mukaisesti. Vaikka kiusaaminen näyttääkin siltä, että se on kiusaajan ja kiusatun välinen asia, niin myös ryhmän muut jäsenet ovat siinä mukana. Tämä saattaa näkyä siinä, että lapsi on yksin välitunnilla, häntä ei valita joukkueisiin tai ryhmätöihin tai hänet tehdään jatkuvasti naurunalaiseksi ryhmässä. (Salmivalli 2002, 95–96.)

Pikas'n (1990) havaintojen mukaan kiusaamiselle löytyy kolme päätekijää: dissonanssitekijä, viholliskuva ja vahvistaminen. Näiden tekijöiden tulee vaikuttaa yhdessä, että kiusaamiseen ryhdytään. Jos vain jokin edellä mainituista päätekijöistä esiintyy, niin tilanne on riskialueella, mutta jos kaikki kolme päätekijää esiintyvät yhdessä, niin kiusaamisen alkamisesta voidaan olla varmoja. (Pikas 1990, 78, 80–81.)

Dissonanssi tarkoittaa sitä, että kaksi vaikutelmaa ei sovi yhteen. Esimerkiksi lihava lapsi viestittää dissonanssia siten, että volyymltaan hän muistuttaa aikuista, mutta käyttäytymiseltään lasta. Hänen kiusaamisriskinsä on kuitenkin pienempi kuin pikkuvanhan lapsen, joka näyttää lapselta, mutta puhuu kuin aikuinen, koska lihavan lapsen lähettämä dissonanssi on niin yleinen, että sitä on opittu käsittelemään. Dissonanssi tekijä on tavallisin kiusaamisen käynnistäjä, mutta sen täytyy liittyä usein viholliskuvaan ja olla aina testauskäyttäytymisen vahvistamaa laukaistakseen kiusaamisen. (Pikas 1990, 72, 78.)

Viholliskuva voi olla vapaasti liikkuva viholliskuva tai objektiivinen viholliskuva. Vapaasti liikkuva viholliskuva on kiusaajaryhmän dominoivan jäsenen päässä jo ennen kiusaamisen alkua. Tämä kertoo siitä, että ryhmän jäsenillä on tapana tarkastella tiettyjä toisia ihmisiä uhkana ryhmälle tai alempiarvoisina olentoina. Sillä mitä uhri tosiasiallisesti tekee, ei ole merkitystä, sillä tulevan kiusaajan mielessä on jo valmiiksi olemassa mielikuvia, jotka siirretään henkilöihin, jotka tekevät pieniä rikkomuksia. Vapaasti liikkuva viholliskuva voidaan kiinnittää myös tiettyyn henkilöön ja sen vuoksi häntä aletaan halveksia tai kiusata. Objektiivisessä viholliskuvassa on kyse siitä, että henkilöstä tulee ryhmän halveksinnan tai vihan kohde, koska hänessä itsessään on jokin tietty syy ryhmän hyökkäykseen, hän voi esimerkiksi kannella opettajalle. Hyökkäyksen syy on tällöin objektiivisesti ulkopuolisten todettavissa. (Pikas 1990, 73–74.)

Kiusaamisen alkamisen välttämätön ehto on vahvistaminen. Kiusaajaryhmän muodostuminen edellyttää sitä, että sen jäsenet kiihottavat toisiaan kiusantekoon uhria vastaan eli vahvistavat toistensa kielteistä käyttäytymistä. Kiusaamiskäyttäytymistä voidaan vahvistaa sanallisesti tai sanattomasti hiljaisena hyväksymisenä. Vahvistamisen kehittynein muoto on ryhmäpaine. Joku voi ryhtyä kiusaajaksi siksi, että hän pelkää itse kiusatuksi joutumista. Uhrin oma käyttäytyminen voi myös vahvistaa ryhmää väkivaltakäyttäytymiseen. Jos uhri odottaa, että häntä kiusataan, niin se herättää halun kiusata, ja vahvistuksen jälkeen kiusaajat ovat valmiita tyydyttämään halunsa. (Pikas 1990, 76–77, 81.)

Myös Olweuksen mukaan kiusaamistilanteisiin liittyy useita ryhmämekanismia. Ensinnäkin koulukiusaamistilanteessa kiusaajan käyttäytyminen toimii mallina muille oppilaille. Erityisesti epävarmoihin ja riippuvaisiin oppilaisiin, joilla ei ole luonnollista asemaa toverijoukossa ja jotka haluaisivat pitää puolensa, tällaisilla malleilla on suuri vaikutus. Tällaisesta vaikutuksesta käytetään termiä ”sosiaalinen tartunta”. Sosiaalisen tartunnan vaikutus on selvempi, jos tarkkailijalla on positiivinen käsitys mallista, esimerkiksi tarkkailija näkee kiusaajan vahvana. Toiseksi, jos kiusaamistilanteet päätyvät kiusaajan voittoon, niin kiusaamista sivusta seuraavien oppilaiden tavallisesti olemassa olevat aggressiiviseen käyttäytymiseen liittyvät estot saattavat heikentyä. Kolmanneksi yksilöllinen vastuuntunto negatiivisista teoista kuten kiusaamisesta alenee useamman henkilön osallistuessa siihen. Tällainen vastuun laimeneminen vähentää syyllisyyden tunteita tapahtuman jälkeen. Myös oppilastoverien käsitykset kiusattavasta muuttuvat ja uhri nähdään vähitellen melko arvottomana henkilönä, joka tuntuu ansaitsevan ahdistelun. Tämänkaltaiset havaintojen muutokset vaikuttavat kiusaajien syyllisyyden tunteiden vähenemiseen. (Olweus 1992, 43–44.)

2.3 Koulukiusaamisen yleisyys

Koulukiusaaminen ei ole mikään uusi ilmiö, vaikka viime vuosina siihen on alettu kiinnittää erityisen paljon huomiota. Kiusaamista on tutkittu systemaattisesti jo 1970-luvun alusta lähtien. Kiusaaminen ei näytä määrällisesti lisääntyneen tuosta ajankohdasta (Salmivalli 2002). Viimeisen kymmenen vuoden aikana koulukiusaaminen on jopa jonkin verran vähentynyt, etenkin poikien keskuudessa (Leinonen 2005). Viitteitä on esiintynyt kuitenkin siitä, että kaikkein raaimpien kiusaamistapausten suhteellinen osuus Suomessa on tänä aikana kasvanut. (Salmivalli 2002.) Olweuksen (1992) on tehnyt tutkimusta Norjalaisten koululaisten keskuudessa ja hänen mukaan kiusaaminen on hieman lisääntynyt 1970-luvusta. Aikaisemmin koulukiusaamisen käsitettä ei tutkimuksissa oltu tarkkaan määritelty, otokset olivat pieniä, eivätkä tutkimusmenetelmät olleet spesifejä, joten on vaikeaa varmistaa, onko havaittu kiusaamisen kasvu vain menetelmällisten erojen seurausta. Myös Olweuksen mukaan kiusaaminen on viime aikoina saanut vakavampia muotoja verrattuna 1980-luvun vaihteeseen. (Olweus 1992, 22–23.)

Tutkimusten mukaan 5 - 15 % suomalaisista peruskoulun oppilaista joutuu systemaattisen kiusaamisen kohteeksi, mikä tarkoittaa kymmeniä tuhansia oppilaita Suomen mittakaavassa (Salmivalli 2002). Kiusattujen osuus riippuu kuitenkin muun muassa käytetystä tutkimusmenetelmästä ja lasten iästä. Kattavimmin koulukiusaamisen yleisyyttä Suomessa on tutkittu vuosittaisella Kouluterveyskyselyllä, joka kohdistuu perusopetuksen kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisiin oppilaisiin (Salmivalli 2003, 14–15.) Vuoden 2002 Kouluterveyskyselyn tulosten mukaan kahdeksäsluokkalaista pojista 5 % ja tytöistä 3 % joutui kerran viikossa kiusatuksi. Yhdeksäsluokkalaisilla tilanne oli suunnilleen sama. Suurin osa oppilaista ei kuitenkaan joutunut lainkaan koulukiusaamisen kohteeksi. (Kouluterveyskysely 2002 – Valtakunnalliset tulokset.)

Kiusaaminen on yleisintä alaluokilla ja sen on todettu vähenevän siirryttäessä ylemmille luokille (Kannas ym. 1995, 139; Brunell ym. 1996, 27; Salmivalli 1998b, 100; Salmon & James 1998; Pitkänen & Rouvinen, 1999, 46; Due ym. 2005). Kiusaaminen on yleisintä oppilaiden siirtyessä kuudennelta seitsemännelle luokalle (Olweus 1991; Lagerspetz ym. 1992; Salmivallin 1998b, 100). Tämä johtuu ilmeisesti siitä, että kuudesluokkalaiset ovat koulunsa vanhimpia ja seitsemäsluokkalaiset koulunsa nuorimpia ja näin otollisia kiusaamisen kohteita vanhemmille oppilaille (Salmivalli 1998b, 100). Myös kouluterveyden edistämisen tutkijaryhmä osoitti tutkiessaan koulukiusaamista jyvaskyläläisissä kouluissa, että seitsemäsluokkalaista oppilaita kiusataan yleisemmin kuin ylemmällä luokalla olevia oppilaita (Harju-Kivinen & Kannas 1995, 35). Kiusaamiseen osallistumisessa ei ole todettu samanlaista iän mukaista vähenemistä kuin kiusatuksi joutumisessa. (Kannas ym. 1995; Craig & Harel 2004).

Aikaisempien tutkimusten mukaan pojat joutuvat paljon todennäköisemmin kiusatuksi kuin tytöt (Boulton & Underwood 1992; Kannas ym. 1995; King ym. 1996, 148; Kumpulainen ym. 1999; Natvig ym. 2001; Craig & Harel 2004; Due ym. 2005). Pojat osallistuvat myös toistuvaan muiden oppilaiden kiusaamiseen useammin kuin tytöt (Boulton & Underwood 1992; Kannas 1995; Kumpulainen ym. 1998; Kumpulainen ym. 1999; Craig & Harel 2004; Fekkes ym. 2005; Scheithauer ym. 2006).

Kansainvälinen vertailu kiusaamisen yleisyydestä on ongelmallista. Tämä johtuu siitä, että eri kielten kiusaamista kuvaavissa käsitteissä on sävyeroja, vaikka kiusaaminen olisikin pyritty määrittelemään mahdollisimman yhdenmukaisesti. (King ym. 1996, 150). WHO-Koululaistutkimuksen avulla on kuitenkin pystytty tekemään kansainvälistä jonkinasteista vertailua. Kaikissa tutkimukseen osallistuneissa maissa esiintyi koulukiusaamista. Suurimmat maiden väliset erot ilmenivät kiusattujen poikien osuuksissa. (Kannas ym. 1995; Craig & Harel 2004) WHO- Koululaistutkimuksen mukaan Suomi on sijoittunut kiusaamistilastoissa hieman keskivälin alapuolelle. Eniten koulukiusaamista esiintyy Baltian maissa ja Ukrainassa, vähiten Ruotsissa, Sloveniassa ja Tshekin tasavallassa, kun huomioon otetaan sekä kiusaajana toimiminen että uhriksi joutuminen. Esimerkiksi liettualaisista 15-vuotiaista tytöistä 32 % ilmoitti kiusanneensa muita vähintään kaksi kertaa kuussa, pojista lähes 50 %. Samanikäisistä liettualaisista tytöistä kiusatuksi joutui 30 % ja pojista 33 %. (Craig & Harel 2004.) Due ym. (2005) saivat tutkimuksessaan samansuuntaisia tuloksia. Liettuassa kiusaaminen oli yleisintä ja Ruotsissa vähäisintä. Suomi sijoittui tilastoissa keskivälin paikkeille.

2.4 Kiusaamisen eri tavat ja seuraukset

Koulukiusaamisesta voidaan selkeästi erottaa kaksi erilaista tapaa kiusata: suora ja epäsuora kiusaaminen. Suoralla kiusaamisella tarkoitetaan kiusaajan suhteellisen suoraa hyökkäystä uhria kohtaan joko fyysisellä tai verbaalisella tavalla. (Olweus 1992 15, 23; Penttilä 1994, 76; King ym. 1996, 148; Salmivalli 1998b, 35–36.) Epäsuora kiusaaminen taas määritellään sosiaalisena eristämisenä ja poissulkemisena ryhmästä, uhria vahingoitetaan ”kiertoteitse”. Juuri tästä syystä epäsuoran kiusaamisen havaitseminen on vaikeaa opettajille ja vanhemmille. (Olweus 1992 15, 23; Penttilä 1994, 76; Salmivalli 1998b, 35–36.)

Tutkimusten mukaan tytöt käyttävät enemmän epäsuoria ja huomaamattomia kiusaamismenetelmiä, kun taas pojille tyypillisempi kiusaamisen muoto on suora kiusaaminen (Olweus 1992, Björkqvist ym. 1992, 23; Rivers & Smith 1994; Salmivalli 1998b 35, 38; Craig & Harel 2004; Scheithauer ym. 2006). Molempien sukupuolten

keskuudessa kaikkein tavallisinta kiusaamista on kuitenkin nimittely ja haukkuminen. Ajoittain on esitetty spekulatiota siitä, kumpi on vahingollisempaa kiusatulle, suora vai epäsuora kiusaaminen. Asiaan ei ole saatu yksiselitteistä ratkaisua, sillä kahta laadullisesti erilaista kiusaamisen tapaa on vaikea verrata keskenään. Selvää on kuitenkin se, että kaikenlainen kiusaaminen koettelee uhrin itsetuntoa ja on riskitekijä kehitykselle, ellei siihen puututa ajoissa. (Salmivalli 1998b, 37–38.)

Kiusatuilta lapsilta voidaan erottaa yhteisiä piirteitä, jotka johtavat kiusaamiseen. Yhtä hyvin heiltä voidaan erottaa myös piirteitä, jotka voivat johtua jatkuvasta kiusaamisesta. (Salmivalli 1998b, 98.) Kiusaamisesta on tutkittu sen välittömiä ja pitkäaikaisia vaikutuksia. Välittömien vaikutusten määrittely ja tutkiminen on vaikeaa, koska ei tiedetä ovatko vaikutukset kiusaamisen syitä vai seurauksia. Vaikka syy- ja seuraussuhteita on vaikea arvioida, niin on kuitenkin ilmeistä, että kiusatut voivat huonosti. Kiusaaminen saattaa pitkään jatkuessaan aiheuttaa psyykkisiä ongelmia (Salmivalli 2002, 98).

Suomalaisessa kouluterveyskyselyssä todettiin keskivaikean tai vaikean masennuksen olevan kiusatuilla yleisempää kuin muilla lapsilla. Kaikkein masentuneimpia oppilaita olivat kiusaaja-uhrit. Oirehtiminen tulee oppilailta esiin eri tavoin, mutta tyypillisesti kiusatut vetäytyvät helposti ja ovat ahdistuneita. (Randall 1996,12; Salmivalli 2002, 98). Välittöminä vaikutuksina pidetään myös koulupelkoa ja erilaisia psykosomaattisia oireita. Kiusatut ovat myös luokkatovereitaan ahdistuneempia, ja heillä on huonompi itsetunto. (Salmivalli 1998b, 113.) Kansainvälisen WHO- Koululaistutkimuksen mukaan kiusatuilla oppilailta oli vähemmän ystäviä, joiden kanssa voi kommunikoida vaivatta. He tunsivat, että heidät oli jätetty yksin koulussa. He tunsivat myös itsensä todennäköisemmin onnettomiksi, avuttomiksi, masentuneiksi, hermostuneiksi ja ulkopuolisiksi. (King ym. 1996, 148.) Koulukiusaamiseen välittömästi osallistuneilla (kiusatuilla ja kiusanneilla) on myös todettu olevan korkeampi riski sairastua masennukseen (Kaltiala-Heino ym. 1999; Fekkes ym. 2004) tai tehdä itsemurha (Kaltiala-Heino ym. 1999).

Koulukiusaamisen pitkäaikaisia vaikutuksia on tutkittu ja nykyään niistä tiedetään enemmän (Salmivalli 1998b, 113.) Tutkimusten mukaan kouluikäinen kiusaaminen voi aiheuttaa myöhemmin ujoutta ja ihmissuhteiden solmimisvaikeuksia (Gilmartini

1987, Salmivallin 1998b, 113–116). Myös muiden säännöllinen kiusaaminen saattaa aiheuttaa poikkeavaa sosiaalista kehitystä, ihmissuhteiden solmimisvaikeuksia ja vaikuttaa työllistymisnäkyisiin (Randall 1996,12). Koulukiusaamisella ja pitkäaikaistyöttömyydellä (Varhama & Björkqvist 2005) sekä koulukiusaamisella ja työpaikkakiusaamisella (Smith ym. 2003) on myös todettu olevan yhteyttä toisiinsa. Smithin ym. tutkimuksen mukaan koulukiusatuksi joutuminen voi johtaa työpaikkakiusaamisen uhriksi joutumiseen. Yhteys havaittiin molempien sukupuolien kohdalla. Kouluissa kiusaaja-uhreiksi lukeutuneilla työpaikkakiusaamisen kohteeksi joutumisen riski oli suurin. (Smith ym. 2003.)

2.5 Kiusaamisen eri roolit

Kiusaamisprosessissa oppilailla voidaan sanoa olevan erilaisia rooleja. Roolit ovat hyvin keskeinen käsite ryhmistä puhuttaessa. Niitä syntyy kaikissa sosiaalisissa ryhmissä ryhmän vuorovaikutuksessa, ja ne vaikuttavat ryhmän kaikkiin jäseniin. (Salmivalli 1998b, 46–48; Salmivalli 2001.) Tutkimusten mukaan nämä roolit näyttävät olevan melko pysyviä, mikäli kiusaamiseen ei puututa ja sosiaalinen tilanne pysyy samana (Salmivalli 1998b, 79).

2.5.1 Kiusaajan ominaispiirteitä

Kiusaajalle tyypillistä on aggressiivisuus (Olweus 1992, 36; Salmivalli 1998b, 67). Kiusaajat ovat usein aggressiivisia kavereitaan, opettajia ja vanhempia kohtaan. Heidän asenteensa väkivaltaan on yleensä positiivisempi kuin muilla. He ovat impulsiivisia ja heillä on suuri tarve hallita ja alistaa muita oppilaita. (Olweus 1992, 36.) Kiusaajina toimivat todennäköisemmin pojat kuin tytöt. Toisaalta kiusaajatyttöjä on vaikeampi tunnistaa, koska tytöt pystyvät piilottamaan kiusaamisen, kiusaaminen on epäsuoraa. Tyypillistä kiusaajaa kuvaavat piirteet ovatkin yleistettävissä ennemminkin poikakiusaajiin, koska kiusaavien tyttöjen piirteitä tunnetaan vielä huonosti. (Olweus 1992, 56.)

Tyypillinen näkemys on, että kiusaajilla olisi huono itsetunto. Tätä ei ole kuitenkaan tutkimuksin pystytty todistamaan, ennemminkin kumoamaan. Olweuksen (1992, 57) tutkimuksen mukaan kiusaajat eivät poteneet alhaista itsetuntoa, eivätkä he ole ahdistuneita tai epävarmoja. Tutkimusten valossa näyttäisikin siltä, että kiusaajien itsetunto olisi keskimääräistä parempi. Salmivallin tutkimusten mukaan kiusaajille tyypillistä on itsekorostus, ja kiusaamiskäyttäytyminen voidaan siten nähdä yhtenä itsekorostuksen muotona. (Salmivalli 1998b.)

2.5.2 Kiusatun ominaispiirteitä

Kaikki oppilaat joutuvat joskus kiusaamisyritysten kohteeksi. Joillakin kiusatuksi joutuminen jää kokeiluihin, joidenkin kohdalla kiusaaminen jatkuu. (Harjunkoski 1994.) Olweuksen mukaan tyypillisen uhrin tuntomerkkejä ovat normaalia suurempi ahdistuneisuus ja turvattomuuden tunne. Lisäksi kiusatut ovat yleensä varovaisia, herkkiä ja hiljaisia. Heillä on myös heikko itsetunto ja he pitävät itseään usein epäonnistujina. Kiusatuilla on usein negatiivinen minäkuva ja he tuntevat olevansa tyhmiä, häpeissään ja epämiellyttäviä. (Olweus 1992, 34.) Kiusatut oppilaat olivat taipuvaisempia kiusaamaan muita (King ym. 1996, 148).

Kiusatuista voidaan erottaa kaksi eri tyyppiä: passiiviset uhrin ja provokatiiviset uhrin. Passiiviset uhrin ovat nimensä mukaan passiivisia. Heidän käyttäytymisensä ei ole aggressiivista tai provosoivaa. Passiiviselle uhrille ei yleensä löydy luokasta yhtään hyvää ystävää. He ovat koulussa yksinäisiä ja hylättyjä. Provokatiivisille uhreille tyypillistä on ahdistuneet ja aggressiiviset reaktiomallit. Tämän tyyppin kiusatuilla on usein keskittymisongelmia. He käyttäytyvät ympäristöään ärsyttäen ja hermostuttaen; heidän käytöksensä provosoi monia ja suuri osa luokan oppilaista reagoi heidän käytöksensä negatiivisesti. (Olweus 1992, 34–35.) Penttinen muistuttaa, että tutkimustulokset kiusattujen ominaispiirteistä osoittavat kiusatuista hyvinkin ristiriitaisia luonnehdintoja. Tyypillisen uhrin piirteitä mainittaessa on niihin suhtauduttava tietyllä varauksella, sillä ei tiedetä varmaksi, kumpi tulee ensin esimerkiksi luonteenpiirteiden kohdalla: kiusaaminen vai tapa käyttäytyä (Penttinen 1994, 85).

2.5.3 Ei vain kiusaajia ja kiusattuja

Koulukiusaaminen ei ole vain kiusaajan ja kiusatun välinen asia, vaan se koskettaa myös monia muita ryhmän jäseniä. Kiusaamisprosessiin osallistuvien roolit Salmivalli nimeää tyypillisten toimintatapojen mukaan *kiusaajan apureiksi*, *kiusaajan vahvistajiksi*, *uhrien puolustajiksi* ja *ulkopuolisiksi*. (Salmivalli 1998b, 46–48; Salmivalli 1999ab; Salmivalli 2001.)

Apurit ovat oppilaita, jotka eivät itse aloita kiusaamista, mutta menevät siihen helposti mukaan ja avustavat kiusaajia monin tavoin. *Kiusaajan vahvistajan* roolille oli tyypillistä tulla esimerkiksi katsomaan, kun jotakuta kiusattiin ja toimia näin kiusaajan kaipaamana yleisönä tai kannustaa ja yllyttää kiusaajaa muulla tavoin. *Puolustajat* ovat oppilaita, jotka asettuvat puoltamaan kiusattua. *Ulkopuolisen* roolin omaava oppilas vetäytyy kiusaamistilanteesta ulkopuolelle ja toimii näin kiusaamisen hiljaisena hyväksyjänä. (Salmivalli 1998b, 46–48; Salmivalli 1999ab; Salmivalli 2001.) Vahvistajan ja apurin roolit olivat tyypillisiä pojille, kun taas tytöt olivat enimmäkseen ulkopuolisia ja avustajia (Salmivalli 1995).

Suurin osa oppilaista ei hyväksy kiusaamista, mutta ryhmässä he toimivat helposti tavoilla, jotka myötävaikuttavat kiusaamiseen ja saavat sen jatkumaan. Salmivallin tutkimuksen mukaan 20 prosenttia luokasta on passiivisesti käyttäytyviä ja loput 80 prosenttia on mukana kiusaamisprosessissa joko kiusaajana, apurina, vahvistajana tai puolustajana. (Salmivalli 1998a.) Kiusaamisprosessin roolit määräytyvät todennäköisesti oppilaan persoonallisuuspiirteiden, aikaisempien kokemusten ja luokkayhteisön ominaisuuksien perusteella. Myös sosiaalinen asema ryhmässä vaikuttaa tietyn roolin omaksumiseen. Voi olla, että oppilas ei uskalla puolustaa kiusattua, koska hän pelkää itse joutuvansa kiusatuksi. Vaikutus on myös vastakkaissuuntainen, sillä lapsen omaksuma rooli vaikuttaa hänen sosiaaliseen asemaansa. (Salmivalli 1998b, 62.)

3 NUORTEN OIREILU

Nuorilla esiintyy paljon sellaisia oireita, jotka haittaavat jokapäiväistä elämää ja koulunkäyntiä, ja joilla on suuri merkitys koululaisten myöhemmälle terveydelle ja hyvinvoinnille (Terho ym. 2002, 241). Nuorten oireilu on monimuotoinen ilmiö. Erilaisten oireiden ilmaantuvuuteen ja esiintyvyyteen liittyvät monet nuoren omasta kehityksestä ja ympäristöstä nousevat tekijät. (Rantanen 1989, 124.) Esimerkiksi koulukiusattujen oppilaiden on todettu voivan huonosti. Oireilun taustalla ei siis välttämättä ole varsinaista sairautta. Tällöin puhutaan usein psykosomaattisesta oireilusta.

3.1 Psykosomatiikan määrittelyä

Psykosomaattisen ajattelun mukaan psyyke vaikuttaa kaikissa ruumiin tapahtumissa ja ruumis psyykkisissä toiminnoissa. Joskus elimistö saa epätarkoituksenmukaisia käskyjä johtuen psyykkisen työn keskeneräisyydestä. Jos ihminen ei kykene psyykkisesti käsittelemään riittävästi sisäisen uhan tunnettaan, hänen ruumiinsa saattaa käynnistyä taistelemaan ja olemaan varuillaan sisäistä vaaraa vastaan. Silloin elimistö on ilman lepoa ja rauhaa jatkuvassa kiihtymistilassa, minkä vuoksi terveys saattaa ajan mittaan heiketä. (Aalberg & Siimes 1999, 190-194.)

Linnan (2002, 338) mukaan psykosomatiikalla tarkoitetaan psyykkisten tekijöiden yhteyttä ruumiilliseen oirehdintaan ilman varsinaista sairautta. Sitä vastoin Räikkönen (1993) katsoo psykosomaattisten oireiden tarkoittavan tiettyjä sairauksia, joihin liittyy tietty psyykkinen etiologia (Räikkönen 1993, 53). Vaikka Linna ja Räikkönen määrittelevät psykosomaattinen oireilu - termiä hieman eri näkökulmasta, niin niissä on silti selkeä yhtäläisyys: molemmat painottavat psyykkisten tekijöiden ja oireilun yhteyttä. Räikkönen (1993, 53) toteaa psykosomaattinen oireilu -termin käytön johtuvan siitä, että psyykkisten tekijöiden ja somaattisten sairauksien välillä oletetaan olevan kausaalinen suhde.

Psykosomaattisiksi oireiksi luokiteltuja vaivoja ovat päänsärky, toistuvat vatsakivut, selkäsärky ja rintakipu (Aromaa ym. 1997, 175; Linna 2002, 338), niskäsärky (Rimpelä ym. 1997), jännittyneisyys, ärtyneisyys, univaikeudet, väsymys, huimauksen tunne ja käsien vapina (Aromaa ym., 1997, 175; Rimpelä ym. 1997; Välimaa 2000a, 151). Yhteys somaattisten ja psyykkisten tilanteiden välillä on joskus selvästi havaittavissa, mutta kuitenkin usein niiden symbolista merkitystä on vaikea tulkita. Edellä mainittuja oireita ei voida kuitenkaan pitää psykosomaattisina ennen kuin taustalla olevat mahdolliset somaattiset sairaudet on poissuljettu. (Linna 2002, 338–339.)

Oireiden syntymekanismien selvittelyssä on syytä käyttää aikaa, sillä oireiden vähättely on pahin virhe psykosomaattisten oireiden hoidossa (Linna 2002, 338–339). Psykosomaattisten häiriöiden ajatellaan johtuvat siitä, että ärsykeitä työstetään menetelmin, jotka edustavat psyykkisen työskentelyn kehittymättömiä, lapsen omaisia keinoja. Epämääräiset kiihtymystilat ovat jäsentyneet puutteellisesti tunteiden alkeista eikä aidoista ja kypsistä tunnekokemuksista. (Aalberg & Siimes 1999, 194.) Psykosomaattisten tilojen taustatekijöinä perhe- ja koulutilanteisiin liittyvillä asioilla on olennainen merkitys (Kanerva & Mikkonen 1984; Välimaa 2000b; Linna 2002, 338). Jos lapsi kokee poikkeuksellisen voimakasta emotionaalista painetta tai kun lapsen kokonaistarpeet eivät ole tyydyttävästi täytettyjä, lapsella esiintyy yleensä psykosomaattisia oireita (Kanerva & Mikkonen 1984, 415.)

3.2 Oireilun yleisyys

Jokainen ihminen reagoi joskus psykosomaattisesti, yksilön sanotaan somatisoivan, kun yksilön sisäiset tai ulkoiset paineet ylittävät yksilölliset psyykkiset suojaimekanismimme ja suojautumiskeinomme. Silloin yksilö ei ole tietoinen syyllisyydestään, aggressiostaan ja tuskaisuudestaan, vaan hän esimerkiksi sairastuu flunssaan. Näin ihminen hajottaa tunnekokemuksiaan. Toinen vaihtoehto olisi, että ihminen ajattelee oiretta laukaisevaa tekijää ja sen esille tuomia tunne-elämyksiä. (Aalberg & Siimes 1999, 194.) Oireilu on yleisiä erityisesti nuorilla. Noin neljänneksellä nuorista esiintyy ainakin yksi oire päivässä ja yli kolmanneksella

vähintään kerran viikossa. (Rantanen 1989,19; Aromaa ym. 1997, 175.) Erilaisissa tutkimuksissa tilanne yksittäisiä oireita ilmoittaneiden kohdalla ei ole juurikaan muuttunut viimeisen 20 vuoden aikana (Aromaa ym.1997,175; Rimpelä ym. 1997; Välimaa 2000b). Kuitenkin oireilu on yleisempää 2000- luvun alussa kuin 80-luvulla tai 90-luvun alussa. Oireilu on erityisesti lisääntynyt peruskoulun 8. ja 9. luokkalaisilla oppilailla. (Rimpelä 2005, 309.)

Psykosomaattisten oireiden esiintyvyyttä on yleensä pyritty selvittämään tutkimalla nuorten koettuja oireita ja terveydentilaa (Toskala & Toskala 1992,4.) WHO-Koululaistutkimuksen mukaan nuorten oireilu lisääntyy iän myötä (Välimaa ym. 1995; Torsheim ym. 2004). Nuorten terveystapatutkimuksen mukaan tytöt raportoivat oireita, käsien vapinaa lukuun ottamatta, kaksi kertaa yleisemmin kuin pojat (Rimpelä ym., 1997). Tyttöjen on todettu oireilevan enemmän myös muissa tutkimuksissa (Natvig ym. 1999; Härmä ym. 2002; Konu & Lintonen 2005). Koulun terveyden edistämisen tutkijaryhmän Jyväskylän kouluissa tekemien tutkimusten mukaan yleisimmin koettuja oireita ovat sekä seitsemännellä että yhdeksännellä luokalla väsymys, ärtyneisyys ja hermostuneisuus. Tutkimuksen mukaan oireiden lukumäärä ja yleisyys lisääntyivät iän myötä ja tytöt oireilivat yleisemmin kummallakin luokkatasolla enemmän kuin pojat viimeisen puolen vuoden aikana. (Harju-Kivinen & Kannas 1995, 25.) Myös Konun ja Lintosen (2005) tutkimuksen mukaan yleisimpiä oireita olivat ärtyneisyys, kiukunpurkaukset, niska- ja hartiakivut, päänsärky ja väsymys.

Kansainvälisistä vertailuissa nuorten oireilu on muissa maissa hyvin samansuuntaista kuin Suomessa. WHO-Koululaistutkimuksen mukaan sukupuolten ja ikäryhmien väliset erot ovat havaittavissa myös muissa tutkimusmaissa. Keskimäärin 44 prosentilla 15-vuotiaista tytöistä ja 26 prosentilla 15- vuotiaista pojista ilmeni kaksi tai useampi oire viikoittain. Sukupuolten väliset erot ovat selkeimpiä Baltian maissa sekä joissakin Etelä-Euroopan valtioissa (mm. Kroatia, Kreikka, Italia, Portugali ja Espanja). 15- vuotiaista tytöistä eniten oireilivat kreikkalaiset, joista lähes 66 prosentilla ilmeni useampi oire viikossa. Vähiten oireilivat saksalaiset tytöt; 24 prosentilla ilmeni useampi oire viikossa. Saman ikäisistä pojista eniten oireilivat israelilaiset (47 %) ja vähiten saksalaiset pojat (12 %). (Torsheim ym. 2004.)

3.3 Koulukiusaamisen ja oireilun välinen yhteys

Useissa eri tutkimuksissa on todettu, että koulukiusaamisen ja oireilun välillä on tilastollisesti merkittävä yhteys (Williams ym. 1996; Forero ym., 1999; Kaltiala-Heino ym., 2000; Wolke ym. 2001; Fekkes ym. 2004; Due ym. 2005). Due ym. (2005) vertailivat tutkimuksessaan koulukiusaamisen ja oireilun yhteyksiä 28 eri maassa. Tutkimuksen mukaan yhteys oli havaittavissa kaikissa vertailuun otetuissa maissa. Kaltiala-Heinon ym. (2000) mukaan useita oireita esiintyi yleisimmin tyttöjen keskuudessa kiusaajilla ja niin sanotuilla kiusaaja-uhreilla. Poikien keskuudessa eniten oireilivat kiusaaja-uhrit. Kun taas pojilla kiusattujen ja kiusaajien oireilu oli yhtä. (Kaltiala-Heino ym. 2000.) Samankaltaisia tuloksia on saatu myös muissa tutkimuksissa; eniten oirehtivat ne, jotka ilmoittivat kiusaavansa muita ja joutuvansa kiusatuiksi (Forero ym. 1999; Wolke ym. 2001). Pitkäsen ja Rouvisen (1999, 60) tutkimus osoitti, että viikoittain kiusatut oppilaat oireilivat yleisimmin ja heillä ilmeni useampia oireita yhtä aikaa yleisimmin kiusaaja-uhreilla. Tutkimusten mukaan kiusaaja-uhreilla on myös eniten psyykkisiä ongelmia (Kumpulainen ym. 1998; Forero ym. 1999; Kumpulainen ym. 1999; Kaltiala-Heino ym. 2000; Juvonen ym. 2003).

3.4 Kieliryhmien väliset terveyserot

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan mm. nuorten oireilun eroja suomen- ja ruotsinkielisten koulujen oppilailta. Aiemmat tutkimukset terveyseroista ovat koskeneet lähinnä aikuisväestöä. Nuorten terveyseroista kieliryhmien välillä tutkimustuloksia on melko vähän. Suomalaisen aikuisväestön terveydessä on havaittu suuriakin alueellisia ja sosio-ekonomisia eroja. Suomen terveystieteessä länsirannikko esiintyy edukseen; pohjanmaan rannikkoalueella kansalaiset elävät terveempänä ja pitempään kuin muualla Suomessa. (Aromaa ym. 1997; Hyyppä & Mäki 2001a, b; Hyyppä 2002, 100–101; Hyyppä & Mäki 2003; Martelin ym. 2005, 270–274). Pohjanmaalla väestö elää jopa 20 % kauemmin kuin Suomen väestö keskimäärin. (Hyyppä 2002, 100–101; Martelin ym. 2005, 270–274.)

Ruotsinkielisen väestön eliniän odote on 4 - 5 vuotta pitempi kuin saman alueen suomenkielisen väestön. Suomen ruotsinkielinen väestö elää myös vanhemmiksi kuin minkään Ruotsin alueen väestö. (Hyypä 2002, 107). He ovat myös pidempään työkykyisiä kuin suomenkielinen väestö (Hyypä & Mäki 2001a, b). Suomenruotsalaiset siirtyvät useita vuosia myöhemmin työkyvyttömyyseläkkeelle kuin saman alueen suomenkieliset (Hyypä 2002, 108). Ruotsinkielisillä rannikkoseuduilla suomenruotsalaiset jatkavat työelämässä melkein vanhuuseläkkeeseen saakka. Heillä toimintakyky säilyy hyvänä kauan, jota voidaan pitää hyvän elämänlaadun merkinä. Ruotsinkieliset joutuvat hyvin harvoin sairauden takia eläkkeelle. Nämä erot näkyvät selvimpinä suomen- ja ruotsinkielisten miesten välillä. (Hyypä 2002, 108–109).

McRae (1997) tuo esiin Allardtin työryhmän tuloksia Skandinavian maiden hyvinvointieroista 1970-luvulla. Mukana oli pieni suomenruotsalaisten otos. Tutkimuksessa ilmeni, että vaivoja, tuntemuksia ja oireita suomenruotsalaisilla esiintyi yhtä usein kuin muilla samaan kieliperheeseen kuuluvilla skandinaaveilla, mutta paljon vähemmän kuin suomenkielisillä suomalaisilla. (McRae 1997). Myöhemmissä tutkimuksissa on tehty samankaltaisia havaintoja. Tilastokeskuksen elinolotutkimuksessa vuonna 1994 ilmeni, että kaikkia kysytyjä vaivoja ja terveyteen liittyviä kielteisiä tuntemuksia esiintyi suomenkielisillä enemmän kuin ruotsinkielisillä (Tilastokeskus 1994).

Aikuisväestöön kohdistuneissa tutkimuksissa (Hyypä & Mäki 2001a, b) on tarkasteltu sosiaalisen pääoman vaikutusta suomen- ja ruotsinkielisten terveyteen. Tutkimuksissa havaittiin mm., että suomenruotsalaisilla on sosiaaliseen pääomaan liittyvää keskinäistä luottamusta enemmän kuin suomea puhuvalla valtaväestöllä. Tulosten mukaan epäluottamus heikentää huomattavasti terveyttä, jopa enemmän kuin liikapaino. (Hyypä & Mäki 2001a, b). Hyypä arveleekin sosiaalisen pääoman selittävän suomen- ja ruotsinkielisten terveyseroja (Hyypä 2002,60). Alueelliset erot tai sosioekonominen asema eivät riitä selittämään terveyseroja. Samalla alueella asuvien geneettinen, ekologinen ja sosioekonominen tausta on kuitenkin samanlainen kieliryhmästä riippumatta. Terveyserot kieliryhmien välillä tulevat kuitenkin esiin myös samalla alueella asuvien eri kieliryhmiin kuuluvien terveydessä (Hyypä & Mäki 2001a, b; Hyypä & Mäki 2003).

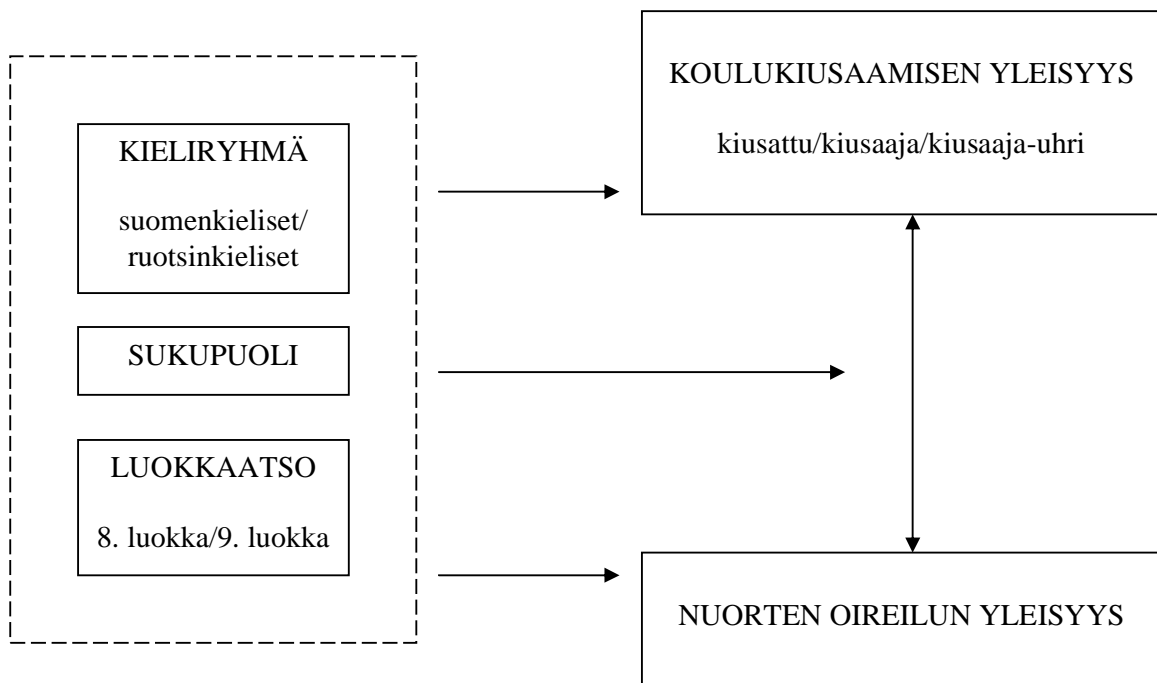
Nuorten terveyseroja on tutkittu hyvin vähän. WHO:n koululaistutkimuksen mukaan vuonna 1994 11–15-vuotiaat oppilaat ruotsinkielisissä kouluissa arvioivat terveytensä yleisemmin hyväksi kuin samanikäiset suomenkielisten koulujen oppilaat, vaikka ruotsinkieliset koululaiset tupakoivat yleisemmin, juovat alkoholia ja syövät makeisia yleisemmin kuin suomenkieliset oppilaat. Kummassakin kieliryhmässä pojat kokivat terveytensä tyttöjä paremmaksi. Vuonna 1998 tilanne oli sama, erot olivat kuitenkin hieman pienentyneet. (Välimaa 2000b.) Samankaltaisia tuloksia saivat myös Suominen ym. tutkimuksessaan; ruotsinkielisten koulujen oppilaiden koettu terveys oli yleisemmin hyvä kuin suomenkielisten koulujen oppilaiden (Suominen ym. 2000).

Saarela ja Finnäs (2004) tutkivat ruotsinkielisten ja suomenkielisten koululaisten terveyttä. Heidän tulostensa mukaan ruotsinkielisten nuorten terveys on parempi tiettyjen mittareiden mukaan, mutta nuorten koetussa terveydessä ei ole kieliryhmien välillä merkitseviä eroja. Selkeä ero kieliryhmien välillä oli lääkärin diagnosoiman sairauden ja hengityselinten infektion esiintyvyydessä. Ruotsinkielisyys vähentää todennäköisyyttä sairastaa em. tauteja. (Finnäs & Saarela, 2004).

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Tutkimuksen viitekehys ja tutkimusongelmat

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää koulukiusaamisen ja psykosomaattisten oireiden yleisyyttä entisen Vaasan läänin alueella vuoden 2001 ja 2003 Kouluterveyskyselyn aineistoissa. Tarkastelun kohteena oli myös koulukiusaamisen ja oireilun välinen yhteys. Lisäksi tutkimuksessa tarkasteltiin kieliryhmän, sukupuolen ja luokkatason yhteyttä koulukiusaamisen ja oireilun väliseen yhteyteen (Kuvio 1.).

KUVIO 1. Tutkimuksen empiirinen viitekehys

Tutkimusongelmat

1. Kuinka yleistä koulukiusaaminen on?
Miten koulukiusaaminen vaihtelee kieliryhmän, sukupuolen ja luokkatason mukaan?
2. Kuinka yleistä on nuorten oireilu?
Miten oireilu vaihtelee kieliryhmän, sukupuolen ja luokkatason mukaan?
3. Onko koulukiusaamisen ja oireilun välillä yhteyttä?
Miten yhteys vaihtelee kieliryhmän, sukupuolen ja luokkatason mukaan?

4.2 Aineisto

Tämä työ on osa Kouluterveyskyselyä. Kouluterveyskyselyssä kerätään valtakunnallisesti yhtenäisellä menetelmällä tietoa 14–18 –vuotiaiden terveydestä, terveystottumuksista, koulukokemuksista ja elinoloista. Kouluterveyskysely toteutetaan samoissa kunnissa joka toinen vuosi. Luokkakysely tehdään opettajan ohjaamana kunnan kaikissa peruskouluissa. Kyselyyn osallistuvat peruskoulun kahdeksas ja yhdeksäs luokkalaiset sekä lukion ensimmäisen ja toisen luokan opiskelijat. Kouluterveyskyselyllä tuetaan nuorten terveyttä ja hyvinvointia edistävää työtä, erityisesti koulujen oppilashuollon ja kouluterveydenhuollon kehittämistä. (Stakes 2006.)

Tämän tutkimuksen perusjoukko koostui 2001 ja 2003 normaaliopetuksessa olevista entisen Vaasan läänin perusopetuksen 8.-9. luokkien oppilaista (Taulukko 1). Vastanneita oli kaiken kaikkiaan 6718 oppilasta, joista suomenkielisten koulujen oppilaita oli 2920 ja ruotsinkielisten koulujen oppilaita 3798 oppilasta.

Taulukko 1. Tutkimukseen osallistuneet luokkatason, sukupuolen ja kieliryhmän mukaan.

Tutkimusaineisto	8. luokka	9. luokka	Yhteensä (luokkataso)	Tytöt	Pojat	Yhteensä (sukupuoli)
Suomenkieliset	1477	1443	2920	1381	1539	2920
Ruotsinkieliset	1910	1888	3798	1905	1893	3798
Yhteensä	3387	3331	6718	3286	3432	6718

4.3 Tutkimuksessa käytetyt mittarit ja analysointimenetelmät

Kouluterveyskyselyn kyselylomakkeesta (Liite 1) käsiteltiin tässä tutkimuksessa kolmea kysymystä. Ne olivat *"Kuinka usein sinua on kiusattu koulussa tämän lukukauden aikana?"* (kysymys 14), *"Kuinka usein sinä olet osallistunut muiden oppilaiden kiusaamiseen tämän lukukauden aikana?"* (kysymys 15) ja *"Onko sinulla viimeksi kuluneen puolen vuoden aikana ollut jotakin seuraavista oireista ja kuinka usein?"* (kysymys 24).

Koulukiusaamista koskevat kysymykset (*"Kuinka usein sinua on kiusattu koulussa tämän lukukauden aikana?"* ja *"Kuinka usein sinä olet osallistunut muiden oppilaiden kiusaamiseen tämän lukukauden aikana?"*) luokiteltiin uudelleen siten, että neljästä vastausvaihtoehdosta (*ei lainkaan, harvemmin, noin kerran viikossa ja useita kertoja viikossa*) vastausvaihtoehdot *'ei lainkaan'* ja *'harvemmin'* yhdistettiin yhdeksi luokaksi. Vastausvaihtoehdot *'noin kerran viikossa'* ja *'useita kertoja viikossa'* yhdistettiin yhdeksi luokaksi. Näin saatiin uusi muuttuja kuvaamaan viikoittaista kiusaamista ja kiusatuksi joutumista. Samoin psykosomaattisia oireita koskeva kysymys (*"Onko sinulla viimeksi kuluneen puolen vuoden aikana ollut jotakin seuraavista oireista ja kuinka usein?"*) luokiteltiin uudelleen. Neljästä vastausvaihtoehdosta (*harvoin tai ei lainkaan, noin kerran kuussa, noin kerran viikossa ja lähes joka päivä*) vastausvaihtoehdot *'harvoin tai ei lainkaan'* ja *'noin kerran kuussa'* yhdistettiin yhdeksi luokaksi. Myös vastausvaihtoehdot *'noin kerran viikossa'* ja *'lähes joka päivä'* yhdistettiin yhdeksi luokaksi. Viikoittaista oireilua kuvaamaan muodostettiin 10 oireen summamuuttuja. Aineiston tilastollisessa

käsittelyssä käytettiin ristiintaulukointia, jonka avulla tutkittiin prosenttijakaumaeroja sukupuolten, kieliryhmien ja eri luokka-asteiden välillä. Muuttujien välistä tilastollista merkitysevyyttä testattiin χ^2 -neliötestillä. Järjestysasteikkotasoisien muuttujien välistä yhteyttä tarkasteltiin Spearmanin järjestyskorrelaatiokertoimen avulla.

5 TULOKSET

5.1 Koulukiusaamisen yleisyys

Kuusi prosenttia oppilaista toimi koulukiusaajana viikoittain lukukauden aikana. Suurin osa oppilaista ilmoitti kiusaavansa muita tätä harvemmin tai ei lainkaan. Tytöistä kolme prosenttia ja pojista yhdeksän prosenttia ilmoitti kiusaavansa muita viikoittain lukukauden aikana ($p < .001$). Kieliryhmien välillä ei eroja kiusaamisessa ilmennyt. Molemmissa kieliryhmissä kuusi prosenttia tutkimukseen osallistuneista oppilaista ilmoitti kiusaavansa muita viikoittain. (Taulukko 2.)

Taulukko 2. Kiusaajana toimiminen lukukauden aikana kieliryhmittäin ja sukupuolen mukaan, %.

Kiusaajana toimiminen	Kaikki %	Suomenkieliset %	Ruotsinkieliset %	Tytöt %	Pojat %
Viikoittain	6	6	6	3	9
Harvemmin tai ei lainkaan	94	94	94	97	91
Yhteensä (n)	100 (6667)	100 (2903)	100 (3764)	100 (3267)	100 (3400)
p-arvo		.787 (kieliryhmien välillä)		<.001 (sukupuolten välillä)	

Lukukauden aikana viikoittain kiusaajana toimi kuusi prosenttia **kahdeksaluokkalaisista**. Suurin osa oppilaista kiusasi muita tätä harvemmin tai ei lainkaan. Tytöistä viikoittain kiusaajana toimi neljä prosenttia ja pojista yhdeksän prosenttia ($p < .001$). Suomenkielisten koulujen oppilaista kiusaajana toimi viikoittain kuusi prosenttia ja ruotsinkielisten koulujen oppilaista seitsemän prosenttia. Kieliryhmien välillä ei ollut tilastollisesti merkitseviä eroja. Suomenkielisten koulujen tytöistä viikoittain kiusaajana toimi kolme prosenttia, ruotsinkielisten koulujen tytöistä neljä prosenttia. Suomenkielisten koulujen pojista kahdeksan prosenttia kiusasi muita ja ruotsinkielisten koulujen pojista hieman useampi eli yhdeksän prosenttia. (Taulukko 3.)

Taulukko 3. Kiusaajana toimiminen lukukauden aikana, 8. luokka, %.

Kiusaajana toimiminen	8. luokka %	Tytöt %	Pojat %	Suomenkieliset %	Ruotsinkieliset %	Tytöt		Pojat	
						suomenk. %	ruotsink. %	suomenk. %	ruotsink. %
Viikoittain	6	4	9	6	7	3	4	8	9
Harvemmin tai ei lainkaan	94	96	91	94	93	97	96	92	91
Yhteensä (n)	100 (3360)	100 (1644)	100 (1716)	100 (1465)	100 (1895)	100 (696)	100 (948)	100 (769)	100 (947)
p-arvo		<.001 (sukupuolten välillä)		.472 (kieliryhmien välillä)		.365 (kieliryhmien välillä)		.633 (kieliryhmien välillä)	

Myös **yhdeksäsluokkalaisista** kuusi prosenttia ilmoitti kiusaavansa muita viikoittain. Valtaosa kiusasi tätä harvemmin tai ei lainkaan. Tytöistä vain kaksi prosenttia toimi viikoittain kiusaajana lukukauden aikana. Pojilla vastaava luku oli yhdeksän prosenttia ($p < .001$). Molemmissa kieliryhmissä kuusi prosenttia kiusasi muita viikoittain lukukauden aikana. Kieliryhmien välillä ei havaittu tilastollisesti merkitseviä eroja. Molemmissa kieliryhmissä kiusaajana toimi kaksi prosenttia tytöistä. Suomenkielisten koulujen pojista kymmenen prosenttia toimi viikoittain kiusaajana, kun taas ruotsinkielisten koulujen pojista vastaava osuus oli yhdeksän prosenttia. (Taulukko 4).

Taulukko 4. Kiusaajana toimiminen lukukauden aikana, 9. luokka, %.

Kiusaajana toimiminen	9. luokka %	Tytöt %	Pojat %	Suomenkieliset %	Ruotsinkieliset %	Tytöt		Pojat	
						suomenk. %	ruotsink. %	suomenk. %	ruotsink. %
Viikoittain	6	2	9	6	6	2	2	10	9
Harvemmin tai ei lainkaan	94	98	91	94	94	98	98	90	91
Yhteensä (n)	100 (3307)	100 (1623)	100 (1684)	100 (1352)	100 (1763)	100 (680)	100 (943)	100 (758)	100 (926)
p-arvo		<.001 (sukupuolten välillä)		.708 (kieliryhmien välillä)		.515 (kieliryhmien välillä)		.684 (kieliryhmien välillä)	

Lukukauden aikana viikoittain kiusatuksi joutui kuusi prosenttia oppilaista. Tytöistä viisi prosenttia ja pojista kahdeksan prosenttia ilmoitti joutuvansa kiusatuksi viikoittain ($p < .001$). Suomenkielisten koulujen oppilaista seitsemää prosenttia kiusattiin viikoittain lukukauden aikana. Ruotsinkielisten koulujen vastaava osuus oli kuusi prosenttia. (Taulukko 5.)

Taulukko 5. Kiusatuksi joutuminen lukukauden aikana kieliryhmittäin ja sukupuolen mukaan, %.

Kiusatuksi joutuminen	Kaikki %	Suomenkieliset %	Ruotsinkieliset %	Tytöt %	Pojat %
Viikoittain	6	7	6	5	8
Harvemmin tai ei lainkaan	94	93	94	95	92
Yhteensä (n)	100 (6675)	100 (2900)	100 (3775)	100 (3270)	100 (3405)
p-arvo		.356 (kieliryhmien välillä)		.001 (sukupuolten välillä)	

Tarkasteltaessa viikoittaista kiusatuksi joutumista **kahdeksannella luokalla**, heistä kuusi prosenttia joutui kiusaamisen uhriksi viikoittain. Suurinta osaa oppilaista kiusattiin tätä harvemmin tai heitä ei kiusattu lainkaan. Tytöistä viittä prosenttia kiusattiin viikoittain lukukauden aikana. Pojilla vastaava osuus oli kahdeksan prosenttia ($p < .001$). Suomenkielisten koulujen oppilaista seitsemää prosenttia kiusattiin viikoittain, ruotsinkielisten koulujen oppilaista kuutta prosenttia. Tytöistä viisi prosenttia molemmista kieliryhmistä joutui viikoittain kiusaamisen uhriksi. Suomenkielisten koulujen pojista yhdeksän prosenttia ja ruotsinkielisten koulujen seitsemän prosenttia ilmoitti joutuvansa kiusatuksi viikoittain. (Taulukko 6.)

Taulukko 6. Kiusatuksi joutuminen lukukauden aikana, 8. luokka, %

Kiusatuksi joutuminen	8. luokka %	Tytöt %	Pojat %	Suomenkieliset %	Ruotsinkieliset %	Tytöt		Pojat	
						suomenk. %	ruotsink. %	suomenk. %	ruotsink. %
Viikoittain	6	5	8	7	6	5	5	9	7
Harvemmin tai ei lainkaan	94	95	92	93	94	95	95	91	93
Yhteensä (n)	100 (3363)	100 (1643)	100 (1720)	100 (1465)	100 (1898)	100 (695)	100 (948)	100 (770)	100 (950)
p-arvo		.001 (sukupuolten välillä)		.287 (kieliryhmien välillä)		.952 (kieliryhmien välillä)		.173 (kieliryhmien välillä)	

Yhdeksäsluokkalaisista kuutta prosenttia kiusattiin viikoittain lukukauden aikana. Suurinta osaa kiusattiin harvemmin tai ei lainkaan. Tytöistä neljä prosenttia joutui kiusatuksi viikoittain lukukauden aikana, pojista seitsemän prosenttia ($p < .001$). Niin suomen- kuin ruotsinkielisten koulujen oppilaista viikoittain kiusaamisen kohteeksi joutui kuusi prosenttia. Suomenkielisten koulujen tytöistä viittä prosenttia kiusattiin viikoittain, kun taas vastaava osuus ruotsinkielisten koulujen tytöistä oli neljä prosenttia. Suomenkielisten koulujen pojista seitsemän prosenttia ja ruotsinkielisten koulujen pojista kahdeksan prosenttia ilmoitti joutuvansa kiusaamisen uhriksi viikoittain lukukauden aikana. (Taulukko 7.)

Taulukko 7. Kiusatuksi joutuminen lukukauden aikana, 9. luokka, %.

Kiusatuksi joutuminen	9. luokka %	Tytöt %	Pojat %	Suomekieliset %	Ruotsinkieliset %	Tytöt		Pojat	
						suomenk. %	ruotsink. %	suomenk. %	ruotsink. %
Viikoittain	6	4 %	7 %	6 %	6 %	5 %	4 %	7 %	8 %
Harvemmin tai ei lainkaan	94	96 %	93 %	94 %	94 %	95 %	96 %	93 %	92 %
Yhteensä (n)	100 (3312)	100 (1627)	100 (1685)	100 (1349)	100 (1767)	100 (679)	100 (948)	100 (756)	100 (929)
p-arvo		<.001 (sukupuolten välillä)		.882 (kieliryhmien välillä)		.736 (kieliryhmien välillä)		.840 (kieliryhmien välillä)	

Lukukauden aikana viikoittain kaksi prosenttia oppilaista ilmoitti olevansa sekä kiusaaja että kiusattu. Suurin osa oppilaista kiusasi ja joutui kiusatuksi harvemmin kuin viikoittain tai ei lainkaan. Neljä prosenttia oppilaista ilmoitti kiusaavansa muita viikoittain, mutta joutuvansa itse kiusatuksi harvemmin. Samoin viikoittain kiusatuksi joutuneita, mutta harvemmin kiusanneita oli neljä prosenttia oppilaista. Tytöistä prosentti ja pojista kolme prosenttia kiusasi ja joutui kiusatuksi viikoittain. Tytöistä kaksi prosenttia ja pojista kuusi prosenttia ilmoitti kiusaavansa muita viikoittain, mutta joutuivat itse harvemmin kiusatuiksi, kun taas neljä prosenttia tytöistä ja viisi prosenttia pojista joutui viikoittain kiusatuksi, mutta toimi harvemmin kiusaajana. Erot sukupuolten välillä olivat tilastollisesti merkitseviä. Molemmissa kieliryhmissä viikoittain kiusanneita ja kiusatuksi joutuneita oli kaksi prosenttia. Viikoittain suoraan kiusaamisprosessiin osallistuvien osuudet vaihtelivat neljän ja viiden prosentin välillä. (Taulukko 8.)

Taulukko 8. Kiusaaja-uhrit lukukauden aikana kieliryhmän ja sukupuolen mukaan,%.

Kiusaaja-uhrit	Kaikki %	Suomenkieliset %	Ruotsinkieliset %	Tytöt %	Pojat %
Kiusannut viikoittain, kiusattu viikoittain	1,9	1,7	2,0	0,6	3,1
Kiusannut harvemmin, kiusattu harvemmin	89,7	89,3	90,0	93,1	86,4
Kiusannut viikoittain, kiusattu harvemmin	4,1	4,2	4,1	2,2	6,0
Kiusattu viikoittain, kiusannut harvemmin	4,3	4,8	3,9	4,0	4,5
Yhteensä	100	100	100	100	100
(n)	(6657)	(2896)	(3761)	(3263)	(3394)
p- arvo		.358 (kieliryhmien välillä)		<.001 (sukupuolten välillä)	

Kiusaaja-uhreja tarkasteltiin tarkemmin myös luokkatason mukaan (Liitetaulukot 1. ja 2.). Lukukauden aikana viikoittain samaan aikaan kiusaajana toimi ja kiusatuksi joutui kaksi prosenttia **kahdeksaluokkalaisista**. Suurin osa kiusasi ja joutui kiusatuksi harvemmin kuin viikoittain. Sekä viikoittain kiusanneita, mutta harvemmin kiusatuksi joutuneita ja harvemmin kiusanneita, mutta viikoittain kiusatuksi joutuneita oli

molemmissa ryhmissä viisi prosenttia. Tytöistä prosentti kiusasi ja joutui kiusatuksi viikoittain. Pojista vastaava osuus oli kolme prosenttia. Viikoittain kiusanneita, mutta harvemmin kiusaamisen uhriksi joutuneita oli tytöistä kolme prosenttia, pojista kuusi prosenttia, kun taas viikoittain kiusatuksi joutuneita, mutta harvemmin kiusanneita oli tytöistä neljä ja pojista viisi prosenttia. Kiusaaja-uhreissa sukupuolten välinen ero oli tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p < .001$). Kieliryhmän ja sukupuolen mukaan kiusaaja-uhreja tarkasteltaessa ei suuria eroja havaittu. Viikoittain kiusaamisprosessiin jossakin roolissa osallistuvien prosenttiosuudet vaihtelivat vajaan prosentin ja kuuden prosentin välillä. (Liitetaulukko 1.)

Yhdeksäsluokkalaisista oppilaista kaksi prosenttia toimi viikoittain kiusaajana ja joutui viikoittain kiusatuksi. Suurin osa kiusasi ja joutui kiusatuksi tätä harvemmin. Tytöistä viikoittain kiusanneita ja kiusatuksi joutuneita oli prosentin verran, pojista kolme prosenttia. Viikoittain kiusanneita, mutta harvemmin kiusaamisen uhriksi joutuneita oli tytöistä kaksi prosenttia ja pojista kuusi prosenttia. Viikoittain kiusatuksi joutuneita, mutta harvemmin kiusanneita oli sekä tytöistä että pojista neljä prosenttia. Kieliryhmä ja sukupuoli huomioiden tytöillä prosenttiosuuksissa ei missään ryhmässä ollut suuria eroja. Viikoittain kiusaamisprosessiin jollain tavalla osallistuneiden osuudet vaihtelivat yhden ja neljän prosentin välillä. Poikien kohdalla pieniä, mutta ei kuitenkaan tilastollisesti merkitseviä, eroja oli havaittavissa. Suomenkielisten koulujen pojista kolme prosenttia ilmoitti joutuvansa kiusatuksi ja kiusaavansa muita viikoittain. Vastaava osuus ruotsinkielisten koulujen pojista oli neljä prosenttia. Viikoittain kiusanneita, mutta harvemmin kiusatuksi joutuneita oli suomenkielisten koulujen pojista seitsemän prosenttia ja ruotsinkielisten koulujen pojista viisi prosenttia. Viikoittain kiusatuksi joutuneita, mutta sitä harvemmin kiusanneita oli suomenkielisten koulujen pojista viisi prosenttia ja ruotsinkielisten koulujen pojista kolme prosenttia. (Liitetaulukko 2.)

5.2. Oireilun yleisyys

Tarkasteltaessa yleisimpiä entisen Vaasan läänin alueen 8.-9. luokkalaisilla esiintyviä oireita, valittiin luokitusperusteeksi viikoittain oireilevat oppilaat sukupuolen mukaan ja oireet järjestettiin yleisyysjärjestykseen (Taulukko 9.). Yleisin oire oli väsymys tai

heikotus, josta kärsi viikoittain tytöistä lähes puolet ja pojista hieman yli neljännes. Tytöistä 41 % koki viikoittain päänsärkyä ja 37 % ärtyneisyyttä tai kiukunpurkauksia. Pojista molempia oireita ilmeni joka viidennellä. Noin joka kolmannella tytöllä ilmeni viikoittain niska- tai hartiakipuja, jännittyneisyyttä tai hermostuneisuutta ja vaikeuksia päästä uneen tai heräilemisiä öisin. Pojilla edellä mainittuja oireita esiintyi noin viidenneksellä. Vatsakipuja esiintyi viikoittain noin viidesosalla tytöistä ja kymmenesosalla pojista. Erot sukupuolten välillä kaikissa edellä mainituissa oireissa olivat tilastollisesti erittäin merkitseviä. Selän alaosan kipuja esiintyi 16 %:lla tytöistä ja 13 %:lla pojista (p <.001). Vähiten molemmilla sukupuolilla esiintyi allergisen nuhan oireita ja astmaoireita. Allergisen nuhan oireita esiintyi joka kymmenennellä tytöllä ja lähes joka kymmenennellä pojalla (p <.05). Astmaoireita ilmeni viidellä prosentilla tytöistä ja neljällä prosentilla pojista. Ero sukupuolten välillä oli tilastollisesti merkitsevä. (Taulukko 9.)

Taulukko 9. Viikoittain ilmenevien oireiden esiintyvyys sukupuolen mukaan koko aineistossa (N=6718), %.

Oireet	Tytöt, %	Pojat, %
Väsymystä tai heikotusta	46	27 ***
Päänsärkyä	41	22 ***
Ärtyneisyyttä tai kiukunpurkauksia	37	22 ***
Niska- tai hartiakipuja	32	18 ***
Jännittyneisyyttä tai hermostuneisuutta	31	17 ***
Vaikeuksia päästä uneen tai heräilemistä öisin	29	16 ***
Vatsakipuja	19	10 ***
Selän alaosan kipuja	16	13 **
Allergisen nuhan oireita	10	9 *
Astmaoireita	5	4 **

* p<.05 ** p<.01*** p<.001 (p-arvo sukupuolten välillä)

Poikien viikoittainen oireilu vaihteli kolmen prosentin ja 32 prosentin välillä (Taulukko 10). Ruotsinkielisten koulujen pojilla oli selvästi yleisemmin väsymystä tai heikotusta (p<.01) sekä jonkin verran yleisemmin päänsärkyä (p<.05). Suomenkielisten koulujen pojilla oli yleisemmin ärtyneisyyttä ja kiukunpurkauksia (p<.01). Yhdeksäsluokkalaisilla pojilla erot syntyivät vatsakipujen ja väsymyksen tai

heikotuksen kokemisessa. Molempia oireita esiintyi selvästi enemmän ruotsin- kuin suomenkielisten koulujen pojilla ($p < .001$). (Taulukko 10.)

Taulukko 10. Poikien viikoittainen oireilu luokkatason ja kieliryhmän mukaan, %.

Oireet	8.luokka		9.luokka	
	suomenkieliset,%	ruotsinkieliset,%	suomenkieliset,%	ruotsinkieliset,%
Väsymystä tai heikotusta	21	28**	25	32***
Päänsärkyä	19	23*	21	25
Ärtynisyyttä tai kiukunpurkauksia	25	19**	24	22
Jännittyneisyyttä tai hermostuneisuutta	16	15	17	20
Niska- tai hartiakipuja	17	16	19	19
Vaikeuksia päästä uneen tai heräilemistä öisin	17	15	18	15
Vatsakipuja	10	11	7	13***
Selän alaosan kipuja	13	13	12	14
Allergisen nuhan oireita	10	7	9	9
Astmaoireita	3	4	3	4

* $p < .05$ ** $p < .01$ *** $p < .001$ (p-arvo kieliryhmien välillä)

Tyttöjen viikoittainen oireilu vaihteli neljän prosentin ja 48 prosentin välillä. (Taulukko 11). Ruotsinkielisten koulujen tytöillä oli selvästi yleisemmin selän alaosan kipuja ($p < .01$) ja jännittyneisyyttä tai hermostuneisuutta ($p < .05$). Suomenkielisten koulujen tytöillä oli enemmän ärtynisyyttä tai kiukunpurkauksia ($p < .001$) ja vaikeuksia päästä uneen tai heräilemisiä öisin ($p < .01$). Yhdeksäsluokkalaisilla erot syntyivät ärtynisyydessä tai kiukunpurkauksissa ($p < .001$) ja allergisen nuhan oireissa ($p < .05$). Molempia oireita oli enemmän suomenkielisten koulujen tytöillä. (Taulukko 11.)

Taulukko 11. Tyttöjen viikoittainen oireilu luokkatason ja kieliryhmän mukaan, %.

Oireet	8.luokka		9.luokka	
	suomenkieliset,%	ruotsinkieliset,%	suomenkieliset,%	ruotsinkieliset,%
Väsymystä tai heikotusta	43	47	45	48
Päänsärkyä	36	42 [*]	40	43
Ärtyneisyyttä tai kiukunpurkauksia	41	33 ^{***}	45	32 ^{***}
Jännittyneisyyttä tai hermostuneisuutta	28	32 [*]	30	31
Niska- tai hartiakipuja	30	29	34	34
Vaikeuksia päästä uneen tai heräilemistä öisin	31	25 ^{**}	31	29
Vatsakipuja	18	21	14	21 ^{***}
Selän alaosan kipuja	13	18 ^{**}	16	16
Allergisen nuhan oireita	10	9	13	9 [*]
Astmaoireita	5	5	4	5

* p<.05 ** p<.01*** p<.001 (p-arvo kieliryhmien välillä)

5.3 Koulukiusaamisen ja oireilun välinen yhteys

Tässä tutkimuksessa koulukiusaamisen ja oireilun välistä yhteyttä tarkasteltiin ristiintaulukoinnin ja korrelaatiokertoimien avulla.

Kaikista viikoittain kiusaajana toimineista noin puolella ilmeni korkeintaan kaksi oiretta viikossa. Toinen puoli raportoi kolmesta tai useammasta oireesta viikossa. Viikoittain kiusanneista tytöistä 73 % raportoi kolmesta tai useammasta oireesta viikottain ja pojista 42 % (p<.001). Kieliryhmien välillä ei esiintynyt eroja. Molemmissa kieliryhmissä viikoittain kiusanneilla noin puolella ilmeni vähintään kolme oiretta viikossa. Harvemmin kuin viikoittain kiusanneista kolmannes raportoi vähintään kolmesta oireesta viikossa. Tytöistä 42 %:lla esiintyi vähintään kolme oiretta viikossa ja pojilla 21 %:lla (p<.001). Suomenkielisten koulujen oppilaista 30 %:lla ilmeni vähintään kolme oiretta viikossa, ruotsinkielisten koulujen oppilailta 33 %:lla (p <.05). (Taulukko 12.)

Taulukko 12. Kiusaajien viikoittainen oireilu lukukauden aikana, %.

Viikoittainen oireilu	Kiusannut viikoittain					Kiusannut harvemmin tai ei lainkaan				
	Kaikki %	Tytöt %	Pojat %	Suomenk. %	Ruotsink. %	Kaikki %	Tytöt %	Pojat %	Suomenk. %	Ruotsink. %
0-2 oiretta viikossa	51	27	58	51	51	68	58	79	70	67
3 oiretta tai enemmän viikossa	49	73	42	49	49	32	42	21	30	33
Yhteensä (n)	100 (380)	100 (90)	100 (290)	100 (160)	100 (220)	100 (6039)	100 (2966)	100 (3073)	100 (2598)	100 (3441)
p-arvo		<.001 (sukupuolten välillä)		1.000 (kieliryhmien välillä)			<.001 (sukupuolten välillä)		.018 (kieliryhmien välillä)	

Kiusaajien viikoittaista oireilua tarkasteltiin myös tarkemmin kieliryhmän ja sukupuolen mukaan (Liitetaulukko 3.) Viikoittain kiusanneilla suomenkielisten koulujen tytöillä 78 %:lla ilmeni vähintään kolme oiretta. Vastaava osuus ruotsinkielisten koulujen tytöillä oli 70 %. Pojilla vastaavat osuudet olivat hieman pienemmät, molemmissa kieliryhmissä 42 %. Harvemmin kuin viikoittain tai ei lainkaan kiusanneista suomenkielisten koulujen tytöistä vähintään kolme oiretta ilmeni 42 %:lla ja ruotsinkielisten koulujen tytöistä 43 %:lla. Pojista, jotka kiusasivat harvemmin kuin viikoittain, suomenkielisissä kouluissa 19 %:lla ja ruotsinkielisissä kouluissa 23 %:lla ilmeni vähintään kolme oiretta. (Liitetaulukko 3.)

Lukukauden aikana viikoittain kiusatuilla hieman yli puolella ilmeni vähintään kolme oiretta viikossa. Tytöistä 60 %:lla ja pojista 47 %:lla ilmeni kolme tai useampia oireita viikossa ($p < .001$). Suomenkielisten koulujen oppilaista 53 % ja ruotsinkielisten koulujen oppilaista puolet raportoi kolmesta tai useammasta oireesta viikossa. Harvemmin kuin viikoittain tai ei lainkaan kiusatuista kolmasosalla ilmeni vähintään kolme oiretta viikossa. Tytöistä 42 %:lla ilmeni kolme tai useampi oire viikossa, kun taas pojilla vain viidenneksellä ($p < .001$). Suomenkielisten koulujen oppilaista harvemmin kiusatuista 30 % raportoi kolme tai useamman oireen viikossa, kun vastaava osuus ruotsinkielisten koulujen oppilailla oli 33 % ($p = .007$) (Taulukko 13.)

Taulukko 13. Kiusattujen viikoittainen oireilu lukukauden aikana, %.

Viikoittainen oireilu	Kiusattu viikoittain					Kiusattu harvemmin tai ei lainkaan				
	Kaikki %	Tytöt %	Pojat %	Suomenk. %	Ruotsink. %	Kaikki %	Tytöt %	Pojat %	Suomenk. %	Ruotsink. %
0-2 oiretta viikossa	48	40	53	47	50	68	58	80	70	67
3 oiretta tai enemmän viikossa	52	60	47	53	50	32	42	21	30	33
Yhteensä (n)	100 (389)	100 (144)	100 (245)	100 (174)	100 (215)	100 (6037)	100 (3020)	100 (3017)	100 (2583)	100 (3454)
p-arvo		.009 (sukupuolten välillä)		.542 (kieliryhmien välillä)			<.001 (sukupuolten välillä)		.007 (kieliryhmien välillä)	

Myös kiusatuksi joutuneiden viikoittaista oireilua tutkittiin tarkemmin sukupuolen ja kieliryhmän mukaan (Liitetaulukko 4.). Lukukauden aikana viikoittain kiusatuilla suomenkielisten koulujen tytöillä 65 %:lla ilmeni vähintään kolme oiretta viikoittain. Ruotsinkielisten koulujen tytöillä vastaava osuus oli 57 %:lla. Viikoittain kiusatuilla pojilla vähintään kolme oiretta ilmeni suomenkielisissä kouluissa 47 %:lla ja ruotsinkielisissä kouluissa 46 %:lla. Harvemmin kuin viikoittain kiusatuilla tytöillä vähintään kolme oiretta ilmeni suomenkielisissä kouluissa 42 %:lla ja ruotsinkielisissä kouluissa 43 %:lla. Pojilla vastaavat osuuden olivat 19 % (suomenkieliset koulut) ja 23 % (ruotsinkieliset koulut). Ruotsinkielisten koulujen pojat oireilivat tässä tapauksessa suomenkielisten koulujen poikia enemmän ($p=.010$). (Liitetaulukko 4.)

Lukukauden aikana viikoittain sekä kiusanneista että kiusatuksi joutuneista 47 %:lla ilmeni vähintään kolme oiretta viikossa. Viikoittain kiusaajana toimineista ja kiusaamisen uhriksi joutuneista tytöistä jopa neljä viidesosaa raportoi kolmesta tai useammasta oireesta viikossa. Pojilla vastaava osuus oli 48 % ($p<.009$). Harvemmin kuin viikoittain kiusanneista ja kiusatuksi joutuneista 31 %:lla esiintyi kolme tai useampia oireita viikossa. Sukupuolen mukaan tarkasteltaessa harvemmin kuin viikoittain kiusanneita ja kiusatuksi joutuneista pojista viidenneksellä ja tytöistä 42 %:lla ilmeni vähintään kolme oiretta viikossa ($p<.001$). Viikoittain kiusaajana toimineista, mutta harvemmin kuin viikoittain kiusanneista 53 % raportoi kolmesta tai useammasta oireesta viikossa. Viikoittain kiusanneista, mutta sitä harvemmin kiusatuista tytöistä suurin osa (71%) raportoi vähintään kolmesta oireesta viikossa.

Pojilla vastaava osuus oli 39 % ($p < .001$). Viikoittain kiusaamisen uhriksi joutuneista, mutta sitä harvemmin muita kiusanneista noin puolella ilmeni vähintään kolme oiretta viikossa. Viikoittain kiusatuista, mutta sitä harvemmin kiusaajana toimineista tytöistä 57 % ja pojista 46 % ilmoitti kärsivänsä kolmesta tai useammasta oireesta viikossa. (Taulukko 14.)

Taulukko 14. Kiusaaja-uhrien viikoittainen oireilu lukukauden aikana, %.

Viikoittainen oireilu	Kiusannut viikoittain, kiusattu viikoittain			Kiusannut harvemmin, kiusattu harvemmin			Kiusannut viikoittain, kiusattu harvemmin			Kiusattu viikoittain, kiusannut harvemmin		
	Kaikki	Tytöt	Pojat	Kaikki	Tytöt	Pojat	Kaikki	Tytöt	Pojat	Kaikki	Tytöt	Pojat
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
0-2 oiretta viikossa	47	17	52	69	58	80	53	29	61	49	43	54
3 oiretta tai enemmän viikossa	53	83	48	31	42	20	47	71	39	51	57	46
Yhteensä (n)	100 (116)	100 (18)	100 (98)	100 (5761)	100 (2943)	100 (2818)	100 (264)	100 (72)	100 (192)	100 (271)	100 (126)	100 (145)
p-arvo	.009 (sukupuolten välillä)			<.001 (sukupuolten välillä)			<.001 (sukupuolten välillä)			.068 (sukupuolten välillä)		

Tarkasteltaessa kiusaaja-uhrien viikoittaista oireilua kieliryhmän mukaan viikoittain sekä kiusanneista että kiusatuksi joutuneista noin puolella molemmista kieliryhmistä esiintyi vähintään kolme oiretta viikossa. Harvemmin kuin viikoittain kiusanneista ja kiusatuksi joutuneista suomenkielisten koulujen oppilailta 71 %:lla ja ruotsinkielisten koulujen oppilailta 68 %:lla ilmeni korkeintaan kaksi oiretta viikossa ($p < .01$). Molemmissa kieliryhmissä viikoittain kiusanneista, mutta sitä harvemmin kiusaamisen uhriksi joutuneista lähes puolet raportoi vähintään kolmesta oireesta viikossa. Viikoittain kiusattujen, mutta sitä harvemmin kiusanneiden kohdalla suomenkielisten koulujen oppilaista 53 % ja ruotsinkielisten koulujen oppilaista 49 % raportoivat vähintään kolmesta oireesta viikossa. (Taulukko 15.)

Taulukko 15. Kiusaaja-uhrien viikoittainen oireilu lukukauden aikana kieliryhmän mukaan, %.

Viikoittainen oireilu	Kiusannut viikoittain, kiusattu viikoittain		Kiusannut harvemmin, kiusattu harvemmin		Kiusannut viikoittain, kiusattu harvemmin		Kiusattu viikoittain, kiusannut harvemmin	
	suomenk.	ruotsink.	suomenk.	ruotsink.	suomenk.	ruotsink.	suomenk.	ruotsink.
	%	%	%	%	%	%	%	%
0-2 oiretta viikossa	47	46	71	68	52	53	47	51
3 oiretta tai enemmän viikossa	53	54	29	32	48	47	53	49
Yhteensä (n)	100 (47)	100 (69)	100 (2467)	100 (3294)	100 (113)	100 (151)	100 (127)	100 (144)
p-arvo	1.000 (kieliryhmien välillä)		.005 (kieliryhmien välillä)		1.000 (kieliryhmien välillä)		.466 (kieliryhmien välillä)	

Kiusaaja-uhrien viikoittaista oireilua tarkasteltiin myös tarkemmin kieliryhmän ja sukupuolen mukaan (Liitetaulukot 5. ja 6.). Viikoittain sekä kiusanneilla että kiusatuksi joutuneilla suomenkielisten koulujen **tytöillä** 86 %:lla ilmeni viikoittain vähintään kolme oiretta, kun ruotsinkielisten koulujen tytöillä vastaava osuus oli 82 %. Tytöillä, jotka olivat kiusanneet viikoittain, mutta joita oli kiusattu harvemmin, esiintyi viikoittain kolme tai useampia oireita 77 %:lla suomenkielisissä kouluissa ja 67 %:lla ruotsinkielisissä kouluissa. Viikoittain kiusatuksi joutuneista, mutta sitä harvemmin kiusanneista vastaavat prosenttiosuudet olivat suomenkielisten koulujen tytöillä 62 % ja ruotsinkielisten koulujen tytöillä 53 %. Yli puolella molempien kieliryhmien tytöistä, jotka eivät olleet viikoittain osallisena kiusaamisprosessissa, ilmeni korkeintaan kaksi oiretta viikossa. (Liitetaulukko 5.)

Viikoittain kiusanneilla ja kiusatuksi joutuneilla **pojilla** molemmissa kieliryhmissä 48 %:lla esiintyi viikoittain vähintään kolme oiretta. Pojilla, jotka olivat kiusanneet viikoittain, mutta joita oli kiusattu harvemmin, esiintyi viikoittain vähintään kolme oiretta vajaalla 40 %:lla molemmissa kieliryhmissä. Viikoittain kiusatuksi joutuneista, mutta harvemmin kiusanneista vastaavat prosentti osuudet olivat suomenkielisissä kouluissa 47 % ja ruotsinkielisissä kouluissa 44 %. Suomenkielisten koulujen pojilla, jotka eivät olleet viikoittain osallisena kiusaamisprosessissa 17 %:lla ilmeni kolme tai

useampia oireita viikossa. Vastaava osuus ruotsinkielisten koulujen pojilla oli 22 % ($p < .01$). (Liitetaulukko 6.)

Tässä tutkimuksessa koulukiusaamisen ja oireilun ilmenemisen välistä yhteyttä tutkittiin myös Spearmanin järjestyskorrelaatiokerroimen (r_s) avulla. Spearmanin järjestyskorrelaatiokerroin mittaa kahden muuttujan välistä riippuvuutta (Metsämuuronen 2005, 445). Koulukiusaamisen tarkastelussa käytetään tässä jo edelläkin käytettyjä muuttujia eli kiusaajana toimimista ja kiusatuksi joutumista. Oireilua tarkastellaan tässä viikoittaisesta oireilusta muodostetun kymmenen oireen summamuuttujan avulla. Oireilua kuvaavan summamuuttujan Cronbachin alfa oli .7868.

Tutkimuksessa havaittiin, että kiusaajana toimimisen ja viikoittaisen oireilun välillä on tilastollisesti erittäin merkitsevä yhteys niin luokkatason, sukupuolen kuin kieliryhmänkin kohdalla (Taulukko 16). Toisin sanoen on hyvin todennäköistä, että kiusaajana toimivalla oppilaalla esiintyy yleisemmin myös oireilua verrattuna oppilaaseen, joka ei osallistu kiusaamiseen. Yhteys oli samansuuntainen kaikissa osaryhmissä. Korrelaatiot eivät olleet kovin voimakkaita missään osaryhmässä, sillä ne vaihtelivat välillä .061 - .196. Korrelaatiot ovat silti tilastollisesti erittäin merkitseviä.

Taulukko 16. Kiusaajana toimimisen ja psykosomaattisten oireiden esiintyvyyden välinen yhteys luokkatason, sukupuolen ja kieliryhmän mukaan, Spearmanin korrelaatiokerroin, r_s .

	8.luokka	9.luokka	Tytöt	Pojat	Suomenkieliset	Ruotsinkieliset
(N)	3220	3199	3163	3256	2758	3661
r_s	.118	.061	.196	.170	.094	.090
p-arvo	<.001	<.001	<.001	<.001	<.001	<.001

Yhteyttä kiusaajana toimimisen ja oireilun välillä tarkasteltiin myös tarkemmin luokkatasoittain (Liitetaulukot 7. ja 8.). Tulokset ovat samansuuntaisia kuin edellä. Kahdeksannen luokan tytöillä, pojilla, suomenkielisillä sekä ruotsinkielisillä oppilailla

esiintyy kaikilla tilastollisesti erittäin merkitsevä positiivinen yhteys kiusaajana toimimisen ja oireilun välillä, mutta korrelaatio on näissäkin tarkastelussa erittäin pieni, .118 - .245 (Liitetaulukko 7.). Tulokset olivat samansuuntaiset yhdeksännen luokan tarkastelun kohdalla (Liitetaulukko 8.), korrelaatiot olivat jopa vielä pienemmän kuin kahdeksasluokkalaisten kohdalla, sillä ne vaihtelivat välillä .061 - .164.

Tarkasteltaessa kiusaamisen uhriksi joutumisen ja viikoittaisen oireilun välistä yhteyttä luokkatasoittain, sukupuolittain sekä kieliryhmittäin kiusaamisen uhriksi joutumisella ja viikoittaisen oireilun välillä oli tilastollisesti erittäin merkitsevä yhteys niin luokkatason, sukupuolen kuin kieliryhmänkin mukaan (Taulukko 17.). Tässäkään tarkastelussa korrelaatiot eivät ole kovin suuria (.094 - .157). Kiusaamisen uhriksi joutumisen ja oireilun välistä yhteyttä tarkasteltiin myös tarkemmin luokkatason mukaan. Tulokset olivat tässäkin tapauksessa samansuuntaisia kuin edellä (Liitetaulukot 9. ja 10.).

Taulukko 17. Kiusatuksi joutumisen ja psykosomaattisten oireiden esiintyvyyden välinen yhteys luokkatason, sukupuolen ja kieliryhmän mukaan, Spearmanin korrelaatiokerroin, r_s .

	8.luokka	9.luokka	Tytöt	Pojat	Suomenkieliset	Ruotsinkieliset
(N)	3221	3205	3164	3262	2757	3669
r_s	.125	.094	.141	.157	.093	.125
p-arvo	<.001	<.001	<.001	<.001	<.001	<.001

6 POHDINTA

6.1 Tutkimuksen luotettavuus

6.1.1 Validiteetti

Validiteetti mittaa tutkimuksen pätevyyttä eli tutkitaanko sitä, mitä oli tarkoituskin tutkia (Uusitalo 1997; Nummenmaa ym. 1997, 203–205; Metsämuuronen 2005, 57). Validiteetti jaetaan ulkoiseen ja sisäiseen validiteettiin. Ulkoisella validiteetilla viitataan tutkimuksen yleistettävyyteen. Sisäisellä validiteetilla tarkoitetaan taas tutkimuksen omaa luotettavuutta. Tutkimuksen sisäistä validiutta voidaan tarkastella edelleen sisällön validiuden, käsitevalidiuden ja kriteerivalidiuden kautta. Sisällön validiutta tarkastellessa tutkitaan, ovatko tutkimuksessa käytetyt käsitteet teorian mukaiset ja oikein operationalisoidut sekä kattavatko käsitteet riittävän laajasti kyseisen ilmiön. Käsitevaliditeetin tarkastelun kohteena on yksityiskohtaisemmin yksittäinen käsite ja sen operationalisointi. Verrattaessa mittarilla saatua arvoa johonkin arvoon, joka toimii yleisesti validiuden kriteerinä, puhutaan kriteerivalidiudesta. Kriteerivalidiuden mittana käytetään usein korrelaatiokerrointa. (Metsämuuronen 2005 57, 65–66.)

Koska Kouluterveyskysely on toteutettu useita kertoja melko samanlaisena, voidaan sitä yleisesti ottaen pitää melko luotettavana. Myös tulokset ovat olleet melko saman suuntaisia tutkimusajankohdasta riippumatta esimerkiksi koulukiusaamisen yleisyyden kohdalla. Aikaisemmat tutkimukset (mm. Salmivalli 1998, Olweus 1992) koulukiusaamisen yleisyydestä ovat antaneet hyvin samansuuntaisia tuloksia Kouluterveyskyselyn kanssa, joten tulokset ovat melko hyvin yleistettävissä. Korkea vastausprosentti lisää osaltaan myös tutkimuksen luotettavuutta.

Koulukiusaamista koskevien kysymysten validiteettia pyrittiin parantamaan määrittelemällä koulukiusaamisen käsite mahdollisimman selkeästi. Tutkimuksen luotettavuutta lisää myös se, että kaikille opettajille annettiin samat ohjeet kyselyn tekemisestä ja tutkimustilanne oli kaikille samanlainen. Lisäksi kyselyyn vastattiin nimettömänä. Kyselylomake sopii siis hyvin henkilökohtaisten ja arkojenkin aiheiden käsittelyyn, mutta toisaalta esimerkiksi koulukiusaamisen subjektiivista kokemista

niillä ei kovinkaan hyvin voida mitata. Koska koulukiusaaminen ei ole yleisesti hyväksyttävää, voi sillä olla vaikutusta myös vastaamiseen, ja oppilaat eivät ehkä tästä syystä vastaa täysin rehellisesti. Vaikka koulukiusaamisen määritelmä pyrittiinkin määrittelemään kyselylomakkeessa mahdollisimman selkeästi, ei se välttämättä auta, koska moni voi jättää määritelmän lukematta ja vastata kysymyksiin oman määritelmän mukaan.

6.1.2 Reliabiliteetti

Reliabiliteetti tutkimuksen luotettavuuden käsitteenä viittaa tutkimuksen toistettavuuteen ja mittausvirheettömyyteen. Reliabiliteettia voidaan tarkastella rinnakkaismittauksella, toistomittauksella tai mittarin sisäisen konsistenssin, yhtenäisyyden kautta. Tutkimusta voidaan pitää reliabelina, kun samaa ilmiötä samalla mittarilla mitattuna saataisiin molemmilla mittauskerroilla melko samanlaisia tuloksia. (Metsämuuronen 2005, 64–67.) Torsheimin ym. (1996) tutkimuksessa koululaisille tehtiin sama kysely viikon välein mukaillen WHO-Koululaistutkimuksen kysymyksiä terveydestä ja terveystyötyymisestä. Tutkimuksen mukaan käyttäytymistä koskevissa kysymyksissä (tupakointi, kiusaaminen, fyysinen aktiivisuus) vastausten vaihtelu oli vähäisempää kuin terveyden kokemista koskevissa kysymyksissä. Testin ja uusintatestin reliabiliteetti oli riittävä. (Torsheim ym. 1996.) Kouluterveyskyselyssä kysymykset ovat hyvin samanlaisia kuin WHO-Koululaistutkimuksessa. Sen perusteella voitaneen arvioida myös Kouluterveyskyselyn reliabiliteetin olevan riittävä ja tutkimuksen luotettava.

Tässä tutkimuksessa reliabiliteettia on mitattu Cronbachin alfan avulla. Cronbachin alfa antaa alarajan reliabiliteetille ja se perustuu mittarin sisäiseen yhtenevyyteen (Metsämuuronen 2005, 1226). Oireilua kartoittaessa muodostettiin summamuuttujia. Summamuuttujien reliabiliteettia arvioitiin Cronbachin alfan avulla. Alfa alimmaksi hyväksyttäväksi arvoksi on määritelty noin .70. Usein joudutaan kuitenkin tyytymään matalampiin arvoihin. (Metsämuuronen 2003, 443.) Tässä tutkimuksessa reliabiliteetin summamuuttujien kohdalta voidaan kuitenkin katsoa olevan melko hyvä. Kaikista kymmenestä oireesta muodostetun summamuuttujan alfaksi tuli .79. Oireilua kuvaavat summamuuttujat muodostettiin kuitenkin siten, että oireilua

koskevasta kysymyksestä jätettiin pois astmaoireet ja allergisen nuhan oireet, koska ne eivät varsinaisesti ole psykosomaattisia oireita. Tällöin alfaksi tuli .80

6.2 Päätulosten pohdintaa

Koulukiusaamisen yleisyys

Tämän tutkimuksen tulosten mukaan lukukauden aikana viikoittain kiusatuksi joutui kuusi prosenttia oppilaista. Viikoittain kiusaajana toimi myös kuusi prosenttia oppilaista. Pojista kahdeksaa prosenttia ja tytöistä viittä prosenttia kiusattiin viikoittain lukuvuoden aikana, ja kiusaajana toimi viikoittain pojista yhdeksän prosenttia ja tytöistä kolme prosenttia. Erot sukupuolten välillä olivat tilastollisesti merkitseviä. Tältä osin tulokset olivat yhteneviä aiempien tutkimusten kanssa. Poikien on todettu joutuvan kiusaamisen uhriksi todennäköisemmin kuin tyttöjen (Boulton & Underwood 1992; Kannas ym 1995; King ym. 1996, 148; Kumpulainen ym. 1999; Natvig ym. 2001; Due ym. 2005) ja kiusaavan muita useammin (Boulton & Underwood 1992; Kannas 1995; Kumpulainen ym. 1998; Kumpulainen ym.1999; Craig & Harel 2004; Fekkes ym. 2005; Scheithauer ym. 2006). Sukupuolten välisiä eroja kiusaamisessa on selitetty kiusaamisen eri tavoilla. Tytöt käyttävät enemmän epäsuoria kiusaamistapoja ja tämä voi osaltaan vaikuttaa tuloksiin (Björkqvist ym. 1992; Salmivalli 2000). Kiusaaja-uhriin roolissa oli hyvin pieni osa oppilaista; molemmilla luokka-asteilla tytöistä yksi prosentti ja pojista kolme prosenttia. Koulukiusaamisen yleisyyttä koskevat tulokset ovat yhdenmukaisia aiempien tutkimusten kanssa (mm. Olweus 1992; Salmivalli 1998; Kumpulainen ym. 1999; Natvig ym. 2001; Fekkes ym. 2005; Leinonen 2005).

Aiemmissä tutkimuksissa on havaittu koulukiusaamisen vähenevän vanhempien oppilaiden keskuudessa (Kannas ym. 1995, 139; Brunell ym. 1996, 27; Salmivalli 1998b, 100; Salmon & James 1998; Pitkänen & Rouvinen 1999, 46; Leinonen 2005; Due ym. 2005). Tässä tutkimuksessa vastaavaa eroa ei havaittu. Molemmilla luokkatasoilla kiusatuksi joutui kuusi prosenttia oppilaista ja vastaavan suuruinen osuus toimi kiusaajana. Tämä johtunee siitä, että tutkimuksessa oli mukana kaksi perusopetuksen ylintä luokkatasoa. Eri tutkimusten mukaan koulukiusaamisen

huippu sijoittuu koululaisten siirtyessä alaluokilta yläluokille (Olweus 1991; Lagerspetz ym. 1992; Salmivallin 1998b, 100; Craig & Harel 2004).

Kieliryhmien välillä kiusaamisessa ei esiintynyt tilastollisesti merkitseviä eroja. Tämä voi johtua siitä, että koulut, jotka tutkimukseen osallistuivat, olivat joko kokonaan suomen- tai ruotsinkielisiä. Kumpikaan kieliryhmä ei siis ollut ns. vähemmistöasemassa. Vähemmistöaseman tai erilaisuuden voisi olettaa olevan ns. dissonanssi-tekijä, mikä on Pikas'n (1990) mukaan tavallisin kiusaamisen alku. Myös Hamaruksen (2006, 204) tutkimuksen mukaan erilaisuus on tekijä, joka usein johtaa kiusaamiseen. Kieliryhmien välillä ei tutkimusta kiusaamisesta ole aiemmin juurikaan tehty, niin tulosten vertaaminen aiempiin ei ole mahdollista.

Oireilun yleisyys

Tutkimuksen tulosten mukaan sekä tytöillä että pojilla yleisin psykosomaattinen oire oli väsymys tai heikotus, josta viikoittain kärsi lähes puolet tytöistä ja kolmannes pojista. Päänsärkyä, ärtyneisyyttä tai kiukunpurkauksia koki pojista vähintään neljäsosa ja tytöistä noin 40 %, kun taas jännittyneisyyttä, hermostuneisuutta, niska- tai hartiakipuja, vaikeuksia päästä uneen tai heräilemisiä öisin esiintyi viikoittain kolmasosalla tytöistä ja noin viidenneksellä pojista. Oireilu oli selvästi yleisempää tyttöjen keskuudessa. Aiemmat tutkimukset (mm. Aromaa 1997; Natvig ym. 1999; Härmä ym. 2002; Välimaa 2004; Konu & Lintonen 2005) tukevat myös tämän tutkimuksen oireilun yleisyyteen viittaavia tuloksia.

Tässä tutkimuksessa oireilua tarkasteltiin myös tarkemmin sukupuoli, luokka-aste ja kieliryhmä huomioiden, havaittiin selkeitä eroja kieliryhmien välillä. Ruotsinkielisillä kahdeksasluokkalaisilla tytöillä oli selvästi enemmän selän alaosan kipuja, jännittyneisyyttä tai hermostuneisuutta kuin suomenkielisillä kahdeksasluokkalaisilla tytöillä. Suomenkielisillä tytöillä esiintyi puolestaan enemmän ärtyneisyyttä tai kiukunpurkauksia ja vaikeuksia päästä uneen tai öisiä heräilemisiä. Yhdeksännellä luokalla kieliryhmät erosivat ärtyneisyyden tai kiukunpurkausten esiintymisessä ja allergisen nuhan oireissa. Suomenkieliset tytöt kärsivät edellä mainituista oireista ruotsinkielisiä ikätovereitaan enemmän. Kahdeksasluokkalaisista pojista

ruotsinkielisillä esiintyi enemmän väsymystä ja heikotusta sekä päänsärkyä, kun taas suomenkielisillä esiintyi enemmän ärtyneisyyttä ja kiukunpurkauksia. Yhdeksäsluokkalaisista pojista ruotsinkieliset kokivat vatsakipuja ja väsymystä tai heikotusta selvästi suomenkielisiä enemmän.

Oireilun eroavaisuudet saattavat liittyä kulttuurieroihin oireiden raportoinnissa. Aiempien tutkimusten mukaan raportoinnissa on havaittu eroja. Hyypän (2002) mukaan ruotsinkieliset kestävät kroonista kipua paremmin kuin suomenkieliset. Krooninen kipu on ensisijaisesti kulttuurisidonnainen ja vasta toissijaisesti lääketieteellinen oire. Onkin aivan mahdollista, että ruotsinkielisessä yhteisössä kiputuntemuksen hallinta kuuluu kulttuuriin, eikä kipujen poteminen näy tautitilastoissa. (Hyypä 2002, 109.) Edellä mainitut Hyypän havainnot ovat kuitenkin hieman ristiriidassa tämän tutkimuksen tuloksiin, koska ruotsinkieliset oireilivat joissakin tapauksissa suomenkielisiä enemmän. Hyypän havainnot liittyvät kuitenkin kroonisen kivun kokemiseen, ei niinkään oireiluun, mutta raportoinnin kulttuuriset erot voisivat olla yksi selitys.

Koulukiusaamisen ja oireilun välinen yhteys

Koulukiusaamiseen osallistuvat oppilaat (kiusaajat, kiusatut, kiusaaja-uhrit) oireilivat tämän tutkimuksen mukaan paljon – tytöt huomattavasti enemmän kuin pojat. Noin puolella viikoittain jossain roolissa kiusaamisessa mukana olleilla esiintyi kolme tai useampia oireita viikossa. Eniten oireilivat kiusaaja-uhrit. Viikoittain kiusanneista ja kiusatuksi joutuneista tytöistä jopa neljä viidestä raportoi vähintään kolmesta oireesta viikossa. Nämä tulokset ovat yhteneviä aiempien tutkimusten kanssa. Kiusaaja-uhrien on todettu oireilevan eniten (Pitkänen & Rouvinen 1999,60; Kaltiala-Heino ym. 2000).

Viikoittain kiusattujen ja kiusanneiden oireilussa ei kieliryhmien välillä havaittu merkitseviä eroja. Mielenkiintoinen havainto kuitenkin oli, että harvemmin kuin viikoittain kiusanneet ja harvemmin kuin viikoittain kiusatut ruotsinkielisten koulujen oppilaat raportoivat yleisemmin oireita kuin suomenkielisten koulujen oppilaat. Aiempien tutkimusten mukaan (mm. Suominen ym. 2000) on kuitenkin todettu, että

ruotsinkielisten nuorten koettu terveys oli parempi kuin suomenkielisten nuorten. Koettua terveys ja oireilu eivät tietenkään ole suoraan vertailukelpoisia tekijöitä.

Koulukiusaamisen (oli se sitten kiusaajana toimimista tai kiusatuksi joutumista) ja psykosomaattisten oireiden välillä oli yhteys niin luokkatasoisin, sukupuolittain kuin kieliryhmittäin tarkasteltuna. Toisin sanoen on hyvin todennäköistä, että koulukiusaamiseen osallistuvalla oppilaalla esiintyy yleisemmin myös oireilua verrattuna oppilaaseen, joka ei siihen osallistu. Myös aiemmissa tutkimuksissa vastaava yhteys on havaittu (Williams ym. 1996; Forero ym., 1999; Kaltiala-Heino ym., 2000; Wolke ym. 2001; Fekkes ym. 2004; Due ym. 2005). Tässä tutkimuksessa yhteys on jokaisen muuttujan kohdalla tilastollisesti erittäin merkitsevää, mutta yhteys on kovin pieni. Yhteyttä koulukiusaamisen ja psykosomaattisten oireiden välillä ei voida minkään muuttujan kohdalla pitää edes kohtuullisena. Tässä tutkimuksessa korrelaatiokertoimen merkitsevyyteen vaikuttaa todennäköisesti otoskoko. Jos otoskoko on suuri, voi pienikin yhteys, kuten tässä tutkimuksessa heikko positiivinen yhteys, olla tilastollisesti erittäin merkitsevää

6.3 Koulukiusaamiseen puuttuminen

Koulukiusaamisella on negatiivisia vaikutuksia koululaisten terveyteen. Siksi olisikin tärkeää löytää keinoja, jolla kiusaamista pystyttäisiin vähentämään. Vuonna 2003 tuli voimaan koululainsäädäntö (447/2003), joka velvoittaa kouluja laatimaan suunnitelman opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Laki velvoittaa myös valvomaan suunnitelman toteutusta ja noudattamista. (Finlex 2003.) Peruskoulun opetussuunnitelman perusteissa koulukiusaaminen on mainittu terveystiedon opetussisällöissä ja kiusaamisen tunnistaminen ja siihen puuttuminen mainittu opetuksen tavoitteissa. (Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 2004). Koulukiusaamisen tutkimuksen myötä on myös kehitetty keinoja puuttua kiusaamiseen.

Ensimmäiset tehokkaat toimintamallit kiusaamista vastaan kehitettiin Norjassa Olweuksen tutkimusryhmän toimesta. Interventio-ohjelma sisälsi erilaisia toimia niin koulu-, luokka- kuin yksilötasolla. Kampanjassa oli neljä päätavoitetta: *kiusaamisongelman havaitseminen ja tiedostaminen, opettajien ja vanhempien*

aktiivinen osallistuminen, selkeiden kiusaamisen vastaisten sääntöjen kehittäminen ja uhrien tukeminen ja suojeleminen. Kampanja kohdistui Norjassa kaikkiin peruskouluihin. Kampanjan tuloksena systemaattinen kiusaaminen väheni puoleen, niin tyttöjen kuin poikienkin keskuudessa, kaikissa ikäryhmissä. (Olweus 1991, 97–102.)

Suomessa eniten tutkimusta interventioista on tehnyt Salmivalli työryhmineen. Salmivalli (1999b) painottaa, että kiusaamisen vastaiset kampanjat tulisi osoittaa koko ryhmälle, ei pelkästään kiusaajille ja kiusatuille. Kiusaamisen eri rooleista pitäisi antaa informaatiota oppilaille. Oppilaiden tulisi ymmärtää, että käyttäytymisellään he saattavat rohkaista kiusaamista, vaikka se ei olisikaan tarkoituksena. Salmivallin ym. (2005) käyttämä ryhmään kohdistuvalla interventio-ohjelmalla todettiin olevan positiivisia vaikutuksia kiusaamisprosessiin osallistuviin sekä jossain määrin myös asenteisiin kiusaamista kohtaan.

Koulukiusaamisen vastaiseen työhön panostetaan koko ajan ja se on paljon esillä medioissa. Turun yliopistossa on kehitteillä Opetusministeriön rahoittama kiusaamisen vastainen KiVa koulu – ohjelma. Ohjelma suunnataan oppilaille, opettajille ja vanhemmille. Tavoitteena on ennaltaehkäistä ja vähentää kiusaamista sekä lisätä hyvinvointia koulussa sekä muodosta tehokas interventio-ohjelma valtakunnalliseen levitykseen. (Opetusministeriö 2006)

Tutkimusten mukaan pelkästään kouluun tai kotiin kohdistuvat toimenpiteet eivät ole riittäviä; siksi interventioita on kehitettävä kotien ja koulujen yhteistyössä. Ahmedin ja Braithwaiten (2004) tutkimuksen tulosten mukaan koulukiusaamisessa osallisina olleilla oli ongelmia sekä kotona että koulussa. Soilamon (2006) tutkimuksen mukaan koulukiusaamisesta puhutaan kodeissa hyvin vähän sen saamasta mediajulkisuudesta huolimatta. Mannerheimin Lastensuojeluliiton tekemän Kiusaamiskysely 2006:n mukaan lapset ja nuoret eivät usko saavansa apua aikuiselta ja aikuiselle kiusaamisesta kertomisesta ei ole hyötyä. Vanhemmistakin kymmenen prosenttia oli sitä mieltä, että kiusaamiseen ei voida vaikuttaa. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2006.) Näihin asenteisiin olisikin oleellista pyrkiä vaikuttamaan kiusaamisen vastaisessa työssä. Aikuisilla (opettajilla, vanhemmilla ja

koulun muulla henkilökunnalla) on suuri rooli kiusaamiseen puuttumisessa ja turvallisen kouluympäristön luomisessa.

6.4 Ehdotuksia jatkotutkimuksiin

Koulukiusaamisen pitkäaikaisvaikutuksia käsittelevät tutkimukset ovat hyvin pitkälle olleet retrospektiivisiä. Mielenkiintoinen tutkimusasetelma olisi, jos pystyttäisiin tutkimaan koulukiusaamisen vaikutuksia prospektiivisesti seuraamalla kiusattuja lapsia aikuisiälle asti. Työpaikkakiusaamisesta on tehty jonkin verran tutkimusta, esimerkiksi Rainivaara (2004) on tutkinut työpaikkakiusaamista kiusatun näkökulmasta, mutta koulukiusaamisen ja työpaikkakiusaamisen välisistä yhteyksistä ei juurikaan ole tutkimusta tehty. Koulukiusaamista on myös pääsääntöisesti tutkittu kvantitatiivisen aineiston pohjalta. Tämä tuo joitakin rajoituksia aiheen tarkasteluun. Kvalitatiivinen tutkimusote mahdollistaisi kiusaamisilmiön tutkimisen syvällisemmin.

Koulukiusaamista on todettu esiintyvän eniten siirryttäessä alaluokilta yläluokille. Nykyään yleistyvien yhtenäiskoulujen vaikutusta koulukiusaamisen yleisyyteen voisi selvittää. Kiusaamisen yleisyyttä toisen asteen koulutuksessa ei myöskään ole tutkittu. Kiusaamisen tiedetään vähenevän oppilaiden vanhetessa, se kuitenkin tuskin katoaa, koska työpaikoillakin kiusaamista esiintyy. Mielenkiintoista olisi myös selvittää eroja kiusaamisessa lukion ja ammatillisen koulutuksen välillä.

Suomessa kieliryhmien välisiä nuorten terveyseroja on tutkittu hyvin vähän. Vanhemmalla väestöllä tutkimusta on tehty enemmän. Näiden tutkimusten perusteella terveyseroja on todettu. Tässäkin tutkimuksessa jotakin eroja nuorten oireilussa havaittiin. Olisi mielenkiintoista selvittää missä vaiheessa terveyserot syntyvät, ja onko sosiaalinen pääoma ainoa selittävä tekijä terveyserojen selittäjä.

LÄHTEET

Aalberg, V. & Siimes, M. 1999. Lapsesta aikuiseksi. Kypsyminen naiseksi tai mieheksi. Jyväskylä: Gummerus.

Ahmed, E. & Braithwaite, V. 2004. Bullying and victimization: cause for concern for both families and schools. *Social Psychology Of Education*, 7, 35-54.

Allardt, E. & Miemois, K. J. 1981. The Swedish Speaking Minority In Finland. Research reports 2nd revised edition. Helsinki: Helsingin yliopiston monistuspalvelu.

Aromaa, A., Koskinen, S., Huttunen, J.(toim.) 1997. Suomalaisten terveys 1996. Helsinki: Edita

Beijar, K. 1998. Historia: Svenska tiden. Teoksessa Ett land två språk – den finländska modellen. Jyväskylä: Gummerus Printing.

Björkqvist, K., Lagerspetz, K., Kaukiainen, A. 1992. Do girls manipulate and boys fight? Developmental trends in regard to direct and indirect aggression. *Aggressive Behavior*, 18(2),117-127.

Boulton, M. J. & Underwood, K. 1992 Bully/victim problems among middle school children. *British Journal of Education Psychology*. 62(Pt 1),73–87

Brunell, V., Kannas, L., Levälähti, E., Tynjälä, J. & Välimaa, R. 1996. Livskvalitet i skolan. *Folkhälsan. Terveystieteen laitoksen julkaisusarja 5/1996*. Jyväskylän yliopisto.

Craig, W. M. & Harel, Y. 2004. Bullying, physical fighting and victimization. Teoksessa Currie, C., Roberts, C., Morgan, A., Smith, R., Settertobutle, W., Samdal, O., Barnekow Rasussen, V. *Young People's Health in context Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) study: International report from the 2001/2002 survey*. Health Policy for Children and Adolescents. Nro:4.

Due, P., Holstein, B.E., Lynch, J., Diederichsen, F., Gabhain, S.N., Scheidt, P., Currie, C. and The Health Behaviour in School-Aged Children and Bullying Working Group. 2005. Bullying and symptoms among school-aged children: international comparative cross sectional study in 28 countries. *European Journal of Public Health*, 15(2), 128-132

Fekkes, M., Pijpers, F.I., Verloove-Vanhorick, S.P. 2004. Bullying behavior and associations with psychosomatic complaints and depression in victims. *Journal of Pediatrics* Jan:144(1), 17–22.

Fekkes, M., Pijpers, F.I., Verloove-Vanhorick, S.P. 2005. Bullying: who does what, when and where? Involvement of children, teachers and parents in bullying behaviour. *Health Education Research* 20(1), 81-91.

Finlex. Oikeusministeriö. 2003. Laki perusopetuslain muuttamisesta, 477/2003.

Päivitetty 30.11.2006. [online] [viitattu 9.12.2006]

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2003/20030477>

Finnäs, F. 1997. Social Integration, Heterogeneity, and Divorce: The Case of the Swedish-speaking Population in Finland. *Acta Sociologica* 40,263–277.

Forero, R., McLellan, L., Rissel, C., Bauman, A.1999. Bullying behaviour and psychosocial health among school students in New South Wales, Australia: cross sectional survey. *British Medical Journal*, 7(319) 344–348.

Gardberg, C. J. 1985. Kielirajan synty ja kehitys. Teoksessa Suomenruotsalaisuus suomalaisessa yhteiskunnassa. Helsingin yliopisto *Studia Generalia*. Vapaan sivistystyön toimikunta. Helsinki: Yliopistopaino

Genta, M.L., Menesini, E., Fonta, A., Costabile, A. & Smith, P. K. 1996. Bullies and victims in school in central and southern Italy. *European Journal of Psychology of Education* 6, 97–110.

Hamarus, P. 2006. Koulukiusaaminen ilmiönä. Yläkoulun oppilaiden kokemuksia kiusaamisesta. *Jyväskylä Studies In Education, Psychology and Social Research* 288. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto

Harju-Kivinen, R. & Kannas, L. 1995. Jyväskylän koulut terveyttä edistävänä työympäristönä. Tutkimus ala- ja yläasteiden sekä lukioiden oppilaiden kouluviihtyvyydestä, koetusta terveydestä ja terveyskäyttäytymisestä. Terveystieteen laitos. Jyväskylän yliopisto.

Harjunkoski, S-M. & Harjunkoski, R. 1994. Kiusanhenki lapsen kengissä. Juva:WSOY.

Huldén, L. 1985. Suomenruotsalaisuus suomalaisessa yhteiskunnassa:esittely. Teoksessa Suomenruotsalaisuus suomalaisessa yhteiskunnassa. Helsingin yliopisto *Studia Generalia*. Vapaan sivistystyön toimikunta. Helsinki: Yliopistopaino

Hyypä, M.T. & Mäki, J. 2001a. Individual-Level Relationships between Social Capital and Self-Rated Health in a Bilingual Community. *Preventive Medicine* 32,148–155.

Hyypä, M. T. & Mäki, J. 2001b. Why do Swedish-speaking Finns have longer active life? An area for social capital research. *Health Promotion International* 16, 55–64.

Hyypä, M. T. 2002. Elinvoimaa yhteisöstä – sosiaalinen pääoma ja terveys. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Juvonen, J. Graham, S. Schuster, M.A. 2003. Bullying among young adolescents: the strong, weak and the troubled. *Pediatrics*, 112(6 Pt 1), 1231–1237.

Kaltiala-Heino, R., Rimpelä, M., Marttunen, M., Rimpelä, A., Rantanen, P. 1999 Bullying, depression, and suicidal ideation in Finnish adolescents: school survey. *British Medical Journal* 7;319(7206), 348-351.

Kaltiala-Heino, R., Rimpelä, M., Rantanen, P., Rimpelä, A. 2002. Bullying at school – an indicator of adolescents at risk for mental disorders. *Journal of Adolescence*, 23, 661–674.

Kannas, L., Välimaa, R., Liinamo, A. & Tynjälä, J. 1995. Oppilaiden kokemuksia kouluviihtyvyydestä ja kuormittuneisuudesta sekä koulukiusaamisesta Euroopassa ja Kanadassa. Teoksessa L. Kannas (toim.) *Koululaisten kokema terveys, hyvinvointi ja kouluviihtyvyys*. WHO-koululaistutkimus. Opetushallitus. Helsinki: Hakapaino, 131–149.

Karvonen, S., Rimpelä, M., Luopa, P. 2003. Kuntien väliset erot lasten ja nuorten terveydessä ja terveystottumuksissa. *Perusraportti 2000–2002*. Stakes. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

King, A., Wold, B., Tudeor-Smith, C. & Harel, Y. 1996. *The Health of Youth. A Cross-National Survey*. WHO Regional Publications, European Series no. 69.

Konu, A. 2002. *Oppilaiden hyvinvointi koulussa*. Acta Universitatis Tarperensis 887. Tampere: Tampereen Yliopistopaino.

Konu, A. & Lintonen, T. 2005. Theory-based survey analysis of well-being in secondary schools in Finland. *Health Promotion International*, 21(1), 27-36.

Kouluterveyskysely 2002 – Valtakunnalliset tulokset. [online]. [viitattu 26.11.2003]. <http://www.stakes.fi/kouluterveys/taulukot/2002/kiusaami.htm>

Kumpulainen, K., Räsänen, E., Henttonen, I., Almqvist, F., Kresanov, K., Linna S.L., Moilanen, I., Piha, J., Puura K., Tamminen, T. 1998. Bullying and psychiatric symptoms among elementary school-age children. *Child Abuse and Neglect*, 22(7),705–717.

Kumpulainen, K., Räsänen, E., Henttonen, I. 1999. Children involved in bullying: psychological disturbance and the persistence of the involvement. *Child Abuse and Neglect*, 23(12), 1253–1262

Leinonen, A. 2005. Koulukiusaamisessa tapahtuneet muutokset vuosien 1994-2002 välisenä aikana, koulun rakenteellisten seikkojen ja sosiaalisen tuen yhteydet kiusaamiseen. Pro Gradu. Terveystieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto.

Linna, S-L. 2002. Lapsuusiän psykosomatiikka. Teoksessa N-P. Huttunen (toim.) Lasten ja nuorten sairaudet. Porvoo:WSOY

Mannerheimin Lastensuojeluliitto. 2006. Kiusaamiskysely 2006. [online] Päivitetty 30.1.2007 [Viitattu 30.1.2007]

http://www.mll.fi/toiminta/tukioppilastoiminta/koulukiusaaminen/kiusaamiskysely_2006/

Martelin, T., Koskinen, S., Lahelma, E. Väestöryhmien väliset terveyserot. Teoksessa Aromaa, A., Huttunen, J., Koskinen, S., Teperi, J. (toim.) Suomalaisten terveys. Kustannus Oy Duodecim, Kansanterveyslaitos ja STAKES. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.

Metsämuuronen, J. 2005. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy

McRae, K. D. 1999. Conflict and compromise in multilingual societies. Helsinki: Finnish Academy of Science and Letters

Natvig, G. K., Albrektsen, G., Qvanström, U. 2001. School-Related Stress Experience as a Risk Factor for Bullying Behavior. Journal of Youth and Adolescence, 30(5) 561- 575.

Nummenmaa, T., Konttinen, R., Kuusinen, J., Leskinen, E. 1997. Tutkimusaineiston analyysi. Porvoo:WSOY

Opetushallitus. Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 2004. [www-dokumentti] Päivitetty 8.12.2006 [Viitattu 9.12.2006] http://www.oph.fi/info/ops/pops_web.pdf

Opetusministeriö. 2006. Koulukiusaamisen vastainen KiVa koulu –ohjelma kehitetään Turun yliopistossa. Opetusministeriön tiedote. [online] Päivitetty 7.12.2006. [Viitattu 9.12.2006]
http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2006/8/koulukiusaamisen_vastainen_ohjelma.html

Olweus, D. 1992. Kiusaaminen koulussa. Suom. Mäkelä, M. teoksesta *Bullying among schoolchildren - What we know and what we can do*. Keuruu: Otava.

Penttilä, E. 1994. *Turvallinen koulu*. Juva: WSOY

Pikas, A. 1990. *Irti kouluväkivallasta*. Suom. Pilvinen, E. teoksesta *Så bekämpar vi mobbing i skolan*. Imatra: Weilin+Göös.

Pitkänen, S. & Rouvinen, P. 1999. "Kiusaaminen tapetilla" Tutkimus 11–15-vuotiaiden koulukiusaamisesta ja sen yhteydestä koettuun terveyteen. Pro gradu. Terveystieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto.

Putnam, R.D. (1993). *Making democracy work: civic traditions in modern Italy*. Princeton: Princeton University Press

Rainivaara, S. 2004. "Sinä olet varmasti hyvä jossain": kiusatun näkemyksiä viestinnästä ja työyhteisön tuesta työpaikkakiusaamistilanteesta. Pro gradu. Viestintätieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto.

Randall, P. 1996. *A Community Approach to Bullying*. Trentham Books Limited.

Rantanen, P. 1989. Perhenäkökulma nuoren psykosomaattisiin oireisiin. *Acta Universitatis Tamperensis ser A vol 279*. Vammala: Vammaspaino.

Ravens-Sieberer, U., Kökönyei, G., Thomas, C. 2004. Teoksessa Currie, C., Roberts, C., Morgan, A., Smith, R., Settertobutle, W., Samdal, O., Barnekow Rasussen, V. *Young People's Health in context Health Behaviour in School-aged*

Children (HBSC) study: International report from the 2001/2002 survey. Health Policy for Children and Adolescents. Nro:4.

Rigby, K. 2003. Consequences of bullying in schools. *The Canadian Journal of Psychiatry*. Oct, 48(9), 583–590

Rimpelä, A. 2005. Nuorten terveys. Teoksessa Aromaa, A., Huttunen, J., Koskinen, S., Teperi, J. (toim.) *Suomalaisten terveys*. Kustannus Oy Duodecim, Kansanterveyslaitos ja STAKES. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.

Rimpelä, M., Rimpelä, A., Vikat, A., Hermanson, E., Kaltiala-Heino, R., Kosunen, E., Savolainen, A. 1997. Miten nuorten terveys on muuttunut 20 vuoden kuluessa? *Suomen lääkärilehti*. 24/97, 52, 2705–2712.

Rivers, I., Smith, P.K. 1994. Types of Bullying Behaviour and Their Correlates. *Aggressive Behavior*. 20, 359-368

Roland, E. 1984. Kiusanteosta toveruuteen. Suom. Manninen, K. & Zetterberg, M-L. teoksesta *Strategi mot mobbing*. Keuruu: Otava.

Räikkönen, K. 1993. Persoonallisuus ja terveysriskit – psykosomaattisen tutkimuksen kysymyksiä. Teoksessa K-L. Kuusinen (toim.) *Terveyspsykologia*. Juva: WSOY.

Saarela, J. M. & Finnäs F. S. A. 2004. The health of Swedish-speaking and Finnish-speaking schoolchildren in Finland. *Child: Care, Health & Development*. Jan; 30(1):51–8.

Salmivalli, C. 1995. Kiusaajat, uhrit – ja ne muut: kouluväkivalta ryhmäilmiönä. *Psykologia*, 30, 364–372.

Salmivalli, C. 1998a. Koulukiusaaminen on ryhmäilmiö – mukana lähes koko luokka. *Liikunnanopettaja*, 3, 22–23.

Salmivalli, C. 1998b. *Koulukiusaaminen ryhmäilmiönä*. Tampere: Gaudeamus.

Salmivalli, C. 1999a. Ei vain kiusaajat ja uhrit - sosiaaliset ja yksilöpsykologiset tekijät kiusaamisprosessissa. *Psykologia*, 34, 23–26.

Salmivalli, C. 1999b. Participant role approach to school bullying: implications for interventions. *Journal of Adolescence*, 22,453–459.

Salmivalli, C. 2002. Koulukiusaaminen. Teoksessa Terho, P., Ala-Laurila, E-L., Laakso, J., Krogius, H., Pietikäinen, M. (toim.) *Kouluterveydenhuolto*. Duodecim. Jyväskylä: Gummerrus, 94–101.

Salmivalli, C. 2001. Peer-led intervention campaign against school bullying: who considered it useful, who benefited? *Educational Research*. 43(3), 263–278

Salmivalli, C. 2003. *Koulukiusaamiseen puuttuminen*. Juva: PS-kustannus.

Salmivalli, C., Kaukiainen, A., Voeten, M. 2005. Anti-bullying Intervention: Implementation and outcome. *British Journal of Educational Psychology*, 75, 465-487

Salmon, G. & James, A., Bullying in schools: self reported anxiety, depression and self esteem in secondary school children. *British Medical Journal* 317(7163), 924-925.

Scheithauer, H., Hayer, T., Peterman, F., Jugert, G. 2006. Physical, verbal, and relational forms of bullying among German students: age trends, gender differences, and correlates. *Aggressive Behavior* 32(3), 261-275.

Smith, P.K., Singer, M., Hoel, H. Cooper C.L. 2003. Victimization in the school and workplace: are there any links? *British Journal of Psychology*. May, 94(Pt2), 175–188

Soilamo, A. 2006. Maahanmuuttajaoppilaan osallisuus koulukiusaamisessa. *Annales universitatis Turkuensis, Sarja C. Scripta Lingua Fennica Edita*. Turku: Turun yliopisto.

Stakes. Kouluterveyskysely [www-dokumentti] Päivitetty 31.10.2006 [viitattu 30.11.2006] <http://info.stakes.fi/kouluterveyskysely/FI/index.htm>

Suominen, S., Välimaa, R., Tynjälä, J., Kannas, L. (2000) Minority status and perceived health: a comparative study of Finnish- and Swedish-speaking schoolchildren in Finland. *Scandinavian Journal of Public Health*, 28,179-187.

Tilastokeskus. 1994. Elinolotutkimus. Tilastokeskus.

Torsheim, T., Wold, B., Samdal, O., Haugland, S. 1996. Test-Retest Reliability of Survey Indicators Measuring Adolescent Health and Health Behaviour. Bergen: University of Bergen, Research Center for Health Promotion.

Torsheim, T., Välimaa, R., Danielson, M. 2004 Health & well-being. Teoksessa Currie, C., Roberts, C., Morgan, A., Smith, R., Settertobutle, W., Samdal, O., Barnekow Rasussen, V. Young People's Health in context Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) study: International report from the 2001/2002 survey. *Health Policy for Children and Adolescents*. Nro:4.

Toskala, A. & Toskala, L. 1992. Murrosikäisten nuorten kokeman psykosomaattisen ja psyykkisen terveydentilan yhteys varhaislapsuuden ja esikouluiän ongelmiin. *Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksen julkaisuja 320*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston monistuskeskus.

Uusitalo, H. 1997. Tiede, tutkimus ja tutkielma. Porvoo: Wsoy.

van der Wal, M.F., de Wit, C.A., Hirasing R.A. 2003. Psychosocial health among young victims and offenders of direct and indirect bullying. *Pediatrics*, 111(6 Pt1), 1312–1317.

Varhama, L. & Björkqvist, K. 2005. Relation Between School Bullying During Adolescence and Subsequent Long-Term Unemployment in Adulthood in a Finnish Sample. *Psychological Reports*, 96(2), 269-272

Välimaa, R., Kepler, K., Yeganegi, N. 1995. Koettu terveys ja onnellisuus sekä sairaudet koululaisten arjessa. Teoksessa L. Kannas (toim.) Koululaisten kokema terveys, hyvinvointi ja kouluviihtyvyys. WHO-Koululaistutkimus. Opetushallitus. Helsinki: Hakapaino, 31–44.

Välimaa, R. 2000a. Nuorten koettu terveys kyselyaineistojen ja ryhmähaastattelujen valossa. Jyväskylän yliopisto.

Välimaa, R. 2000b. Subjektivt upplevt hälsa bland unga. Teoksessa L. Kannas & V. Brunell (toim.) Subjektiv hälsa, hälsovanor och skoltrivsel. Jämförelse mellan svensk- och finskspåkiga elever 1994–1998. Folkhälsan. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino & ER-paino OY, 11–43.

Välimaa R. 2004. Nuorten itsearvioitu terveys ja toistuva oireilu 1984-2002. Teoksessa L. Kannas (toim.). Koululaisten terveys ja terveystyötyminen muutoksessa. WHO-Koululaistutkimus 20 vuotta. Jyväskylä: Domus-Offset Oy, 10-54.

Westerholm, J. 1993. Onko Suomessa regionalismia? Teoksessa P. Raento (toim.) Yhdessä erikseen – kansalliset konfliktit Länsi-Euroopassa. Gaudeamus. Kirjapaino-OY Like.

Williams, K., Chambers, M., Logan, S., Robinson, D. 1996. Association of common health symptoms with bullying in primary school children. British Medical Journal, 6(313), 17–19.

Wolke, D., Woods, S., Bloomfield, L., Karstadt, L. 2001. Bullying involvement in primary school and common health problems. Arch Dis Child, 85, 197–201.

LIITTEET

LIITE 1 (1/2)

10. Haittaavatko seuraavat seikat työskentelyäsi koulussa? Vastaa jokaiseen kohtaan.

	Ei lainkaan	Melko vähän	Melko paljon	Erittäin paljon
Opiskelutilojen ahtaus	☐	☐	☐	☐
Melu, kaiku	☐	☐	☐	☐
Sopimaton valaistus	☐	☐	☐	☐
Huono ilmanvaihto tai huoneilma	☐	☐	☐	☐
Lämpötila (kuumuus, kylmyys, veto)	☐	☐	☐	☐
Likaisuus, pölyisyys	☐	☐	☐	☐
Epämukavat työtuolit tai -pöydät	☐	☐	☐	☐
Huonot sosiaalityilat (WC, pukeutumis- ja peseytymistilat)	☐	☐	☐	☐
Työympäristön rauhatonisuus	☐	☐	☐	☐
Kiireisyys	☐	☐	☐	☐
Väkivaltatilanteet	☐	☐	☐	☐
Tapaturmavaara	☐	☐	☐	☐
Muut tekijät	☐	☐	☐	☐

11. Miten koulunkäyntisi sujuu? Onko Sinulla vaikeuksia seuraavissa asioissa? Vastaa jokaiseen kohtaan.

	Ei lainkaan	Melko vähän	Melko paljon	Erittäin paljon
Opetuksen seuraaminen oppitunneilla	☐	☐	☐	☐
Työskentely ryhmissä	☐	☐	☐	☐
Läksyjen tai muiden vastaavien tehtävien tekeminen	☐	☐	☐	☐
Kokeisiin valmistautuminen	☐	☐	☐	☐
Itselleni parhaiten sopivan opiskelutavan löytäminen	☐	☐	☐	☐
Omatoimisuutta vaativien tehtävien aloittaminen tai valmiiksi hoitaminen	☐	☐	☐	☐
Kirjoittamista vaativien tehtävien tekeminen	☐	☐	☐	☐
Lukemista (esim. kirjasta) vaativien tehtävien tekeminen	☐	☐	☐	☐
Koulukavereiden kanssa toimeentuleminen	☐	☐	☐	☐
Opettajien kanssa toimeentuleminen	☐	☐	☐	☐

12. Jos Sinulla on vaikeuksia koulunkäynnissä ja opiskelussa, kuinka usein saat apua? Vastaa molempiin kohtiin.

	Aina kun tarvitsen	Useimmiten	Harvoin	En juuri koskaan
Koulussa	☐	☐	☐	☐
Kotona	☐	☐	☐	☐

13. Kuinka monta kokonaista koulupäivää olet ollut seuraavien syiden takia poissa VIIMEISTEN 30 PÄIVÄN aikana? Vastaa jokaiseen kohtaan.

	En yhtään	Yhden päivän	2-3 päivää	Yli 3 päivää
Sairauden takia	☐	☐	☐	☐
Pinnaamisen tai lintsauksen takia	☐	☐	☐	☐
Muiden syiden takia, minkä?	☐	☐	☐	☐

KOULUKIUSAAMINEN

Kiusaamisella tarkoitetaan tässä sitä, kun toinen oppilas tai ryhmä oppilaita sanoo tai tekee epämiellyttäviä asioita jollekin oppilaalle. Kiusaamista on myös se, kun oppilasta kiusoitellaan toistuvasti tavalla, josta hän ei pidä. Kiusaamista ei ole se, kun kaksi suunnilleen samanvahvuista oppilasta riitelevät.

14. Kuinka usein Sinua on kiusattu koulussa tämän LUKUKAUDEN aikana?

- useita kertoja viikossa
- noin kerran viikossa
- harvemmin
- ei lainkaan

15. Kuinka usein Sinä olet osallistunut muiden oppilaiden kiusaamiseen tämän LUKUKAUDEN aikana?

- useita kertoja viikossa
- noin kerran viikossa
- harvemmin
- ei lainkaan

TERVEYS

16. Pituus ja paino

	Pituus		Paino
	_____ cm		_____ kg
0	☐ ☐ ☐	0	☐ ☐ ☐
1	☐ ☐ ☐	1	☐ ☐ ☐
2	☐ ☐ ☐	2	☐ ☐
3	☐ ☐	3	☐ ☐
4	☐ ☐	4	☐ ☐
5	☐ ☐	5	☐ ☐
6	☐ ☐	6	☐ ☐
7	☐ ☐	7	☐ ☐
8	☐ ☐	8	☐ ☐
9	☐ ☐	9	☐ ☐

17. Mitä mieltä olet terveydentilastasi?

Onko se

- erittäin hyvä
 melko hyvä
 keskinkertainen
 melko tai erittäin huono

18. Kuinka monta kertaa olet tämän LUKUVUODEN aikana käynyt koulusi lääkärin tai terveydenhoitajan vastaanotolla? Vastaa molempiin kohtiin.

	En lain- kaan	Kerran	Kaksi kertaa	3 kertaa tai use- emmin
Lääkärin	☐	☐	☐	☐
Terveydenhoitajan	☐	☐	☐	☐

19. Jos jostakin syystä haluaisit mennä koulusi lääkärin tai terveydenhoitajan vastaanotolle, miten helppoa sinne on päästä?

- erittäin helppoa
 melko helppoa
 melko vaikeaa
 erittäin vaikeaa

20. Kuinka hyvin koulusi terveydenhuolto toimii silloin, kun oppilaat haluavat keskustella henkilökohtaisista asioistaan (esim. seksi, masennus)? Oletko siihen

- erittäin tyytyväinen
 melko tyytyväinen
 melko tyytymätön
 erittäin tyytymätön

21. Onko Sinulla jokin LÄÄKÄRIN TOEAMA pitkäaikainen sairaus, vika tai vamma, joka haittaa jokapäiväistä toimintaasi?

- ei
 kyllä, mikä? _____

22. Käytätkö jatkuvasti tai lähes jatkuvasti jotakin LÄÄKÄRIN MÄÄRÄÄMÄÄ lääkettä?

- en
 kyllä, mitä? _____

23. Onko Sinulla ollut viimeksi kuluneen PUOLEN VUODEN aikana hengitystietulehduksia, esim. flunssaa, nuha-kuumetta, angiinaa, nielurisatulehdusta, poskiontelon tulehdusta, yskää tai kurkkukipua?

- ei
 kerran
 kaksi kertaa
 kolme kertaa tai useammin

24. Onko Sinulla viimeksi kuluneen PUOLEN VUODEN aikana ollut jotakin seuraavista oireista ja kuinka usein? Vastaa jokaiseen kohtaan.

	Harvoin tai ei lainkaan	Noin kerran kuussa	Noin kerran viikossa	Lähes joka päivä
Niska- tai hartiakipu	☐	☐	☐	☐
Selän alaosan kipuja	☐	☐	☐	☐
Vatsakipuja	☐	☐	☐	☐
Jännittyneisyyttä tai hermostuneisuutta	☐	☐	☐	☐
Ärtyneisyyttä tai kiukunpurkauksia	☐	☐	☐	☐
Vaikeuksia päästä uneen tai heräilemistä öisin	☐	☐	☐	☐
Päänsärkyä	☐	☐	☐	☐
Väsymystä tai heikotusta	☐	☐	☐	☐
Astmaoireita	☐	☐	☐	☐
Allergisen nuhan oireita	☐	☐	☐	☐

LIITE 2

LIITETAULUKOT

Liitetaulukko 1. Kiusaaja-uhrin lukukauden aikana, 8. luokka, %.

Kiusaaja-uhrin	8. luokka	Työt	Pojat	Suomenkieliset	Ruotsinkieliset	Työt		Pojat	
						suomenk. %	ruotsink. %	suomenk. %	ruotsink. %
Kiusannut viikoittain, kiusattu viikoittain	1,8	0,7	2,8	1,8	1,7	0,4	0,8	3,1	2,5
Kiusannut harvemmin, kiusattu harvemmin	89,0	92,1	86,2	89,0	89,2	92	91,9	85,9	86,5
Kiusannut viikoittain, kiusattu harvemmin	4,5	3,0	5,9	4,0	4,8	2,7	3,2	5,2	6,4
Kiusattu viikoittain, kiusannut harvemmin,	4,7	4,3	5,1	5,1	4,3	4,5	4,1	5,7	4,5
Yhteensä (n)	100 (3357)	100 (1715)	100 (1642)	100 (1463)	100 (1894)	100 (695)	100 (947)	100 (768)	100 (947)
p-arvo		<.001 (sukupuolten välillä)		.505 (kieliryhmien välillä)		.707 (kieliryhmien välillä)		.420 (kieliryhmien välillä)	

Liitetaulukko 2. Kiusaaja-uhrit lukukauden aikana, 9. luokka, %.

Kiusaaja-uhrit	9. luokka %	Tytöt %	Pojat %	Suomenkieliset %	Ruotsinkieliset %	Tytöt		Pojat	
						suomenk. %	ruotsink. %	suomenk. %	ruotsink. %
Kiusannut viikoittain, kiusattu viikoittain	2,0	0,6	3,3	1,6	2,2	0,6	0,5	2,5	4,0
Kiusannut harvemmin, kiusattu harvemmin	90,3	94	86,6	89,7	90,8	94,3	94,1	85,5	87,5
Kiusannut viikoittain, kiusattu harvemmin	3,8	1,5	6,1	4,3	3,4	1,2	1,7	7,2	5,2
Kiusattu viikoittain, kiusannut harvemmin	3,9	3,8	4,0	4,4	3,5	4,0	3,7	4,8	3,4
Yhteensä (n)	100 (3300)	100 (1679)	100 (1621)	100 (1433)	100 (1867)	100 (679)	100 (942)	100 (754)	100 (925)
p-arvo		<.001 (sukupuolten välillä)		.166 (kieliryhmien välillä)		.845 (kieliryhmien välillä)		.053 (kieliryhmien välillä)	

Liitetaulukko 3. Kiusaajien viikoittainen oireilu lukukauden aikana sukupuolen ja kieliryhmän mukaan, %.

Viikoittainen oireilu	Kiusannut viikoittain				Kiusannut harvemmin tai ei lainkaan			
	tytöt		pojat		tytöt		pojat	
	suomenk. %	ruotsink. %	suomenk. %	ruotsink. %	suomenk. %	ruotsink. %	suomenk. %	ruotsink. %
0-2 oiretta viikossa	21	30	58	58	58	57	81	77
3 oiretta tai enemmän viikossa	78	70	42	42	42	43	19	23
Yhteensä (n)	100 (33)	100 (57)	100 (127)	100 (163)	100 (1279)	100 (1794)	100 (1319)	100 (1647)
p-arvo	.426		1.000		.579		.292	

Liitetaulukko 4. Kiusattujen viikoittainen oireilu lukukauden aikana sukupuolen ja kieliryhmän mukaan, %.

Viikoittainen oireilu	Kiusattu viikoittain				Kiusattu harvemmin tai ei lainkaan			
	tytöt		pojat		tytöt		pojat	
	suomenk. %	ruotsink. %	suomenk. %	ruotsink. %	suomenk. %	ruotsink. %	suomenk. %	ruotsink. %
0-2 oiretta viikossa	35	43	53	54	58	57	81	77
3 oiretta tai enemmän viikossa	65	57	47	46	42	43	19	23
Yhteensä (n)	100 (60)	100 (84)	100 (114)	100 (131)	100 (1250)	100 (1770)	100 (1333)	100 (1684)
p-arvo	.390		.898		.433		.010	

Liitetaulukko 5. Kiusaaja-uhrien viikoittainen oireilu lukukauden aikana kieliryhmän mukaan, tytöt, %.

Viikoittainen oireilu	Kiusannut viikoittain, kiusattu viikoittain		Kiusannut harvemmin, kiusattu harvemmin		Kiusannut viikoittain, kiusattu harvemmin		Kiusattu viikoittain, kiusannut harvemmin	
	suomenk.	ruotsink.	suomenk.	ruotsink.	suomenk.	ruotsink.	suomenk.	ruotsink.
	%	%	%	%	%	%	%	%
0-2 oiretta viikossa	14	18	59	58	23	33	38	47
3 oiretta tai enemmän viikossa	86	82	41	42	77	67	62	53
Yhteensä (n)	100 (7)	100 (11)	100 (1224)	100 (1719)	100 (26)	100 (46)	100 (53)	100 (73)
p-arvo	1.000 (kieliryhmien välillä)		.404 (kieliryhmien välillä)		.433 (kieliryhmien välillä)		.365 (kieliryhmien välillä)	

Liitetaulukko 6. Kiusaaja-uhrien viikoittainen oireilu lukukauden aikana kieliryhmän mukaan, pojat, %.

Viikoittainen oireilu	Kiusannut viikoittain, kiusattu viikoittain		Kiusannut harvemmin, kiusattu harvemmin		Kiusannut viikoittain, kiusattu harvemmin		Kiusattu viikoittain, kiusannut harvemmin	
	suomenk.	ruotsink.	suomenk.	ruotsink.	suomenk.	ruotsink.	suomenk.	ruotsink.
	%	%	%	%	%	%	%	%
0-2 oiretta viikossa	52	52	83	78	61	62	53	56
3 oiretta tai enemmän viikossa	48	48	17	22	39	38	47	44
Yhteensä (n)	100 (40)	100 (58)	100 (1243)	100 (1575)	100 (87)	100 (105)	100 (74)	100 (71)
p-arvo	1.000		.005		1.000		.739	

Liitetaulukko 7. Kiusaajana toimimisen ja psykosomaattisten oireiden esiintyvyyden välinen yhteys, 8.luokka, Spearmanin korrelaatiokerroin, r_s .

	8. luokka	Tytöt	Pojat	Suomenkieliset	Ruotsinkieliset
(N)	3220	1585	1635	1387	1833
r_s	.118	.245	.176	.118	.122
p-arvo	<.001	<.001	<.001	<.001	<.001

Liitetaulukko 8. Kiusaajana toimimisen ja psykosomaattisten oireiden esiintyvyyden välinen yhteys, 9.luokka, Spearmanin korrelaatiokerroin, r_s .

	9. luokka	tytöt	pojat	Suomenkieliset	Ruotsinkieliset
(N)	3199	1578	1621	1371	1828
r_s	.061	.147	.164	.072	.059
p-arvo	<.001	<.001	<.001	.004	.006

Liitetaulukko 9. Kiusatuksi joutumisen ja psykosomaattisten oireiden esiintyvyyden välinen yhteys, 8.luokka, Spearmanin korrelaatiokerroin (r_s).

	8. luokka	Tytöt	Pojat	Suomenkieliset	Ruotsinkieliset
(N)	3221	1581	1638	1387	1834
r_s	.125	.122	.180	.097	.154
p-arvo	<.001	<.001	<.001	<.001	<.001

Liitetaulukko 10. Kiusatuksi joutumisen ja psykosomaattisten oireiden esiintyvyyden välinen yhteys, 9.luokka, Spearmanin korrelaatiokerroin (r_s).

	9. luokka	Tytöt	Pojat	Suomienkieliset	Ruotsinkieliset
(N)	3205	1446	1624	1370	1835
r_s	.094	.177	.140	.094	.099
p-arvo	<.001	<.001	<.001	<.001	<.001